

ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی مورد مطالعه: نواحی روستایی شهرستان مرودشت

حمیدرضا شیرازی^۱، رودابه فرهادی^{۲*}، اصغر نوروزی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲. استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه جغرافیا برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۲/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۲/۱۴

Explaining the effects of Intractions between Town and Village on Rural Resilience Case Study, Rural Areas of Marvdasht Township

Hamidreza Shirazi¹, Roodabeh Farhady^{2*}, Asghar Noroozi³

1. Ph.D. Candidate, Department of Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Payam Noor University Tehran, Iran.

Received: 2023/-/-

Accepted: : 2023/-/-

Abstract

The aim of the current research is to explain the effects of Urban-Rural Interrelationships rural resilience in the rural areas of Marvdasht Township This research is practical in terms of purpose and In terms of data collection method, it is a survey type. The statistical Society includes 15 inhabited villages of Marvdasht Township based on the statistical Yearbook of 2015 Fars province, which includes 45,822 households with a population of over 156,418 people. Using Cochran's formula, 381 households were selected as a sample and a researcher-made questionnaire was distributed through cluster sampling. The face validity of the questionnaire was confirmed by experts. Also, Cronbach's alpha of all questionnaires was calculated as 0.91. SPSS 25 and SmartPls 3 softwares were used for data analysis. The results of the analysis of data show that the changes and transformations created between the city and the village have an effect on rural resilience in township level Also, The interrelations between urban and rural in economic dimensions and indicators equal to 23.452, social 20.273, environmental 23.111, cultural 52.199, and 18.015 percent institutional have had an impact on rural resilience at the level of Marvdasht Township.

Keywords

Urban-Rural Interrelationships, Resilience, Surrounding Rural Areas, Marvdasht Township.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در نواحی روستایی شهرستان مرودشت است. این پژوهش از منظر هدف کاربردی و از نظر نحوه جمع‌آوری اطلاعات از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شامل ۱۵ روستای دارای سکنه شهرستان مرودشت براساس سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان فارس انجام شده است که در مجموع شامل ۴۵۸۲۲ خانوار با جمعیت بالغ بر ۱۵۶۴۱۸ نفر می‌باشد. با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۱ خانوار به‌عنوان نمونه انتخاب و پرسشنامه محقق‌ساخته از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده توزیع شد. روایی صوری پرسشنامه توسط خبرگان مورد تأیید قرار گرفت. همچنین، میزان آلفای کرونباخ کل پرسشنامه‌ها ۰/۹۱ محاسبه شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار SPSS ۲۵ و نرم افزار Smart Pls ۳ بهره گرفته شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد تغییرات و تحولات ایجاد شده بین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان تأثیر داشته است. همچنین روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد و شاخص‌های اقتصادی برابر با ۲۳/۴۵۲، اجتماعی ۲۰/۲۷۳، محیطی ۲۳/۱۱۱، فرهنگی ۵۲/۱۹۹، نهادی ۱۸/۰۱۵ درصد بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر گذار بوده است.

واژگان کلیدی

روابط متقابل شهر و روستا، تاب‌آوری، نواحی روستایی پیرامون، شهرستان مرودشت.

مقدمه

امروزه با تحولات گسترده اقتصادی- اجتماعی و تکنولوژیک از جمله در زمینه حمل‌ونقل و راه‌های ارتباطی، روابط اقتصادی شهر و روستا بسیار گسترده و متنوع شده است (Anthopoulou et al, 2017: 7)، از سویی با پیشرفت جامعه بشری روابط بین این دو سکونتگاه جمعیتی دستخوش تغییرات فراوانی شده‌اند (شایان و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۸). ارتباطات شهر و روستا نقش بسیار مهمی در تولید درآمد، اشتغال و ثروت ایفا می‌کند و باعث شکل‌گیری و انتقال تولید، درآمد، اشتغال و ثروت اقتصادی بین نواحی شهری و روستایی است که منجر به تغییرات فراوانی هم در مناطق روستایی و هم در مناطق شهری شده است (سلطان‌زاده، الف، ۱۳۶۵: ۸). بنابراین مطالعه شهر و روستا و ارتباط آن‌ها با یکدیگر یک ضرورت است تا یک رابطه معقول و غیرسلطه‌جویانه‌ای بین شهر و روستا برقرار نمود که هریک ضمن عملکرد صحیح خود، خدمات لازم و موردنیاز را برای دیگری ارائه نماید و توسعه‌ای هماهنگ و یکپارچه را ایجاد کنند (سعیدی، ۱۳۸۹: ۱۳۸). شهر و روستا به دلیل وابستگی به یکدیگر پیشرفت، ترقی و توسعه یا رخ دادن مشکلاتی در هریک از این عرصه‌های سکونتگاهی اثرات غیرقابل‌انکاری بر دیگری می‌گذارند (محمدی و منوچهری، ۱۳۹۶: ۱۴). علی‌رغم اهمیت مطالعه و بررسی منطقه‌ای، هریک از این عرصه‌های سکونتگاهی دارای آسیب‌پذیری و پایداری (تاب‌آوری) متفاوتی در برابر تحولات و تغییرات ایجاد شده خواهند داشت (Lynch, 2007: 146). پس از ظهور پارادایم پایداری به‌عنوان مسیر غالب و هدف نهایی توسعه، رویکردهای جدیدی در حوزه برنامه‌ریزی توسعه روستایی برای دستیابی به این هدف پیدا شده است که یکی از مهم‌ترین و بدیع‌ترین آن‌ها رویکرد تاب‌آوری است (Tanner et al, 2015: 2).

سیستم‌های تاب‌آور در راستای الزامات پایداری تعریف شده از طریق سه رکن توسعه پایدار (آشتی با محیط‌زیست، عدالت اجتماعی و خواسته‌های اقتصادی) شکل گرفتند که این سه رکن پایداری به هم وابسته و متقابل‌اند (ایوب^۱، ۲۰۱۴: ۱۴-۳۴). تاب‌آوری روستایی به‌عنوان یک رویکردی جدید در عرصه توسعه پایدار روستایی توسط هیچمن و همکاران^۲ (۲۰۰۷) مطرح شد (سجاسی قیداری و یاراحمدی، ۱۳۹۹: ۲۰۴). به عبارتی تاب‌آوری روستایی برآیندی از عوامل مختلف می‌باشد

که در سطح منطقه‌ای تحت تأثیر تعاملات بخشی و جریان‌ات فضایی در شهر و روستا قرار گرفته و قادر به تقویت یا تضعیف آن می‌باشند (کاظمی، ۱۳۹۸: ۱۳۸). خصوصاً نواحی روستایی که به‌عنوان نماد آسیب‌پذیری و عرصه‌ای که با بحران‌ها و تحولات متعدد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی؛ فرهنگی، طبیعی و همچنین اختلال و فروپاشی نظام معیشتی و سطح کیفی پایین زندگی ناشی از فضای غیرقابل زیست و... روبرو بوده (Anthopoulou et al, 2017: 1-11) و از طرفی با توجه به وضعیت مورفولوژیکی، اقلیمی و سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی، آسیب‌پذیری و تاب‌آوری متفاوتی در برابر تحولات و تغییرات ایجاد شده خواهند داشت.

در حال حاضر روابط درست متقابل شهر و روستا را به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر روستایی، کاهش ضایعات محیطی و حفظ محیط اکولوژیکی از طریق تخصیص بیشتر به هزینه‌های عمومی، ایجاد شبکه‌های یکپارچه منطقه‌ای، پویایی و تحرک بازار کار، سرمایه و مردم ... و در نهایت افزایش سطح تاب‌آوری روستایی (افراخته، الف، ۱۳۸۰، ۷۰)، می‌توان به‌عنوان راه‌حلی کارا و مطمئن، به مدیران عرصه برنامه‌ریزی روستایی و همچنین شهری جهت رفع معضلات موجود و آتی (آینده‌پژوهی) معرفی نمود تا در عرصه برنامه‌ریزی‌های توسعه با دستیابی به آن زمینه‌های اصلی حرکت در مسیر پایداری به‌عنوان وجه قالب برنامه‌های توسعه فراهم شود. شهر مرودشت به‌عنوان یک شهر قطبی بزرگ در سطح ناحیه شناخته می‌شود. به دلیل انباشت تجهیزات و امکانات معیشتی- رفاهی در این شهر، کمبود و نبود نسبی امکانات تولیدی و رفاهی و خدماتی در برخی از روستاهای شهرستان دیده می‌شود. این شهر دارای روابط فضایی متقابل با نواحی پیرامونی خود است که موجب مهاجرت روستاییان به مرودشت و گسترش فضایی این شهر و تغییر کاربری اراضی شده است. وجود معضلات متعدد در روستاهای پیرامون موجب افزایش سطح آسیب‌پذیری آن‌ها و ایجاد تغییرات بنیادی در سطح رفاه و آسایش زندگی مردم شده است (شمس‌الدینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۳). این پژوهش به دنبال ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت می‌باشد.

چارچوب نظری

مبانی نظری

یک جامعه روستایی هم از عناصر «مادی» مانند منابع، موقعیت جغرافیایی و فضا و هم از عناصر «غیرمادی» مانند ارزش‌های

1. Ayyub

2. Heijman et al

دولتی است (Davoudi, 2002: 79). پیوندهای روستا - شهر قسمتی از واقعیت‌های زندگی روزانه یک خانوار ساکن نواحی روستایی است. از این رو پیوندهای روستایی - شهری در تنظیم و بیان سیاست‌های توسعه با هدف کاهش فقر و حمایت از نقش مثبت مراکز شهری در توسعه نواحی روستایی پیرامونی مورد تأکید کارشناسان توسعه قرار دارد (میرزایی قلعه و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۱).

مطالعه و بررسی روابط شهر و روستا به منظور درک مسائل شهرگرایی و پیدایش راه‌حل‌های مناسب جهت برقراری یک‌روند توسعه تعادل شهری و روستایی ضروری به نظر می‌رسد. در پیدایش و شکل‌گیری شهرهای شرقی در خاورمیانه به‌طور عام و ایران به‌طور خاص عوامل متعددی مانند عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با اتکای به شرایط مساعد محیط طبیعی و حوزه‌های نفوذ شهری که عمده‌تاً روستاها هستند، نقش مؤثری داشته است (رضوانی، ۱۳۸۲: ۲۴). با توجه به مطالب بیان شده می‌توان گفت که شاخص‌های تاب‌آوری در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، نهادی و کالبدی قرار می‌گیرند که در ادامه ابعاد چهارگانه تاب‌آوری و شاخص‌های مربوط به هریک توضیح داده می‌شود.

تاب‌آوری اقتصادی

در اقتصاد، تاب‌آوری به‌عنوان واکنش و سازگاری ذاتی افراد و جوامع در برابر مخاطرات به‌طوری که آن‌ها را قادر به کاهش خسارات زیان‌های بالقوه ناشی از مخاطرات سازد تعریف می‌شود (رس، ۲۰۰۴). به نقل از رمضان‌زاده لسبویی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۶. به عبارت دیگر، تاب‌آوری ظرفیت و توانایی یک جامعه در شروع دوباره فعالیت‌های اقتصادی بعد از یک بحران است (رضایی، رفیعیان، ۱۳۹۴: ۴). به دلیل به هم‌پیوستگی وسیع در سطح اقتصاد کلان، تاب‌آوری اقتصادی نه‌تنها به ظرفیت‌های شغلی افراد بلکه به ظرفیت همه نهادها وابسته است (Rose, 2004: 309). در این راستا تأثیر منابع مادی در برابر پیامدهای ناشی از حوادث تنها به ویژگی‌های فیزیکی حادثه یا اثرات مستقیم آن بستگی ندارد، بلکه تأثیر منابع بستگی به توانایی مقابله، بازیابی، بازسازی و به حداقل رساندن خسارات دارد. این توانایی تحت عنوان تاب‌آوری اقتصادی شناخته شده است. تاب‌آوری اقتصادی دو جنبه دارد: ظرفیت جامعه برای بازگشت به شرایط اقتصادی پیش از حادثه و دوم ظرفیت جوامع برای کاهش در معرض خطر قرار گرفتن

روستایی، نگرش‌های مردم، هنجارها و شبکه‌های اجتماعی تشکیل شده است؛ این دو نوع عنصر، سرمایه طبیعی، سرمایه تولید، سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی جوامع روستایی را تشکیل می‌دهند و پایه محکمی برای تاب‌آوری روستایی ایجاد می‌کنند (Liu et al, 2010: 789).

تاب‌آوری روستایی مفهومی جامع است و از تاب‌آوری اقتصادی، تاب‌آوری اجتماعی، تاب‌آوری اکولوژیکی و تاب‌آوری مهندسی تشکیل شده است (Li et al, 2016: 68). هیچمن و همکاران (۲۰۱۹) تاب‌آوری روستایی را به‌عنوان قابلیت که یک قلمرو روستایی برای رویارویی با شرایط متغیر و در عین حال حفظ استانداردهای زندگی مناسب دارد، معرفی کرد (Heijman et al, 2019: 197). تاب‌آوری روستایی شامل توانایی جامعه برای انطباق با تغییرات پویا در دوره‌های مختلف و همچنین آموزش جامعه و تعهد به کنترل مسیر توسعه آن‌ها است. در این زمینه، تاب‌آوری عمیقاً به اصرار، دوام و آماده‌سازی یک جامعه روستایی بستگی دارد تا بتواند تغییرات مختلف را با موفقیت برطرف کند (Cutter et al, 2016: 1247). جوامع تاب‌آور می‌توانند از رویدادهای آزاردهنده بهبود یابند و علاوه بر این، با آن‌ها سازگار شوند (Winderl, 2014: 102).

در طول سال‌ها، مفهوم تاب‌آوری شهری دستخوش دگرگونی‌ها و کاربردهای متعددی از تاب‌آوری مهندسی تا تاب‌آوری تکاملی شده است و یک سیستم نظری نسبتاً کامل را تشکیل می‌دهد. در مقایسه با شهرها، تاب‌آوری روستایی کمتر مورد توجه تحقیقات قرار گرفته است. روستاها نسبت به شهرها در برابر عدم قطعیت آسیب‌پذیرتر هستند. اقدامات مبتنی بر نظریه تاب‌آوری ممکن است به هدایت صحیح حفاظت و توسعه روستاهای سنتی کمک کند (Roberts et al, 2017: 97).

در طول تاریخ، شکاف شهر و روستا عمده‌تاً مبتنی بر تمایز فعالیت‌های اقتصادی بوده است. روستاها مناطقی بوده‌اند که در آن کشاورزی و سایر فعالیت‌های منطقه‌ای انجام می‌شده است، در حالی که فعالیت‌های غیر کشاورزی در شهرها و شهرستان‌ها صورت گرفته است (Raven et al, 2012: 374). مسئله روابط شهر و روستا درازای به قدمت تشکیل یکجانشینی بشر در طول و زمان و مکان تا به جهان امروزی دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که شهر و روستا از دونقطه نظر فرهنگی و اقتصادی دارای روابط و کنش‌های متعدد دوجانبه‌ای بوده‌اند (سلطان‌زاده، ب، ۱۳۶۵: ۲۷۷).

امروزه روابطی که بین فضاهای شهری، روستایی و حومه شهری و همچنین بین بازیگران وجود دارد، به‌شدت تحت تأثیر تغییرات سریع در فناوری اطلاعات، جهانی‌شدن و واگذاری

(۱۳۹۰: ۳۱).

مباحث اخیر در علوم مهندسی و اقتصاد نشان داده که، سنجش ساختارهای اقتصادی، از طریق شناسایی نقاط ضعف سیستم اقتصادی به‌منظور افزایش تاب‌آوری اقتصادی ناشی از فجایع انسانی و طبیعی، میسر است. Martinelli et al, (۲۰۱۱: ۹۶). در این زمینه واسیلسکی و همکاران^۳ (۲۰۱۱) نشان دادند که آسیب‌های فیزیکی به زیرساخت‌ها، اختلال در تأسیسات و کسب‌وکار و ... ناشی از بلایا و حوادث لزوم توجه به تاب‌آوری اقتصادی را پررنگ می‌کند (ساسان‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۷).

از فاکتورهای کلیدی دیگر در ابعاد اقتصادی تاب‌آوری، رشد اقتصادی و پایداری و توزیع درآمدی در بین جمعیت است. وابستگی به دامنه محدودی از منابع طبیعی می‌تواند واریانس درآمدی را افزایش و در نتیجه از پایداری و ثبات اقتصادی بکاهد. این مسئله به دلایل مختلفی وقوع می‌یابد. اولاً، وابستگی به منابع برای فعالیت‌های تجاری به دلیل رونق یا ورشکستگی بازار ناشی از تولیدات حاصل از کاربرد منابع، نوآوری‌های تکنولوژیکی تهدیدآمیز برای پایداری فعالیت‌های اقتصادی، به‌ویژه در دوره جهانی‌شدن پرمخاطره است. به‌عنوان نمونه، فردنبرگ^۴ (۱۹۹۲) نشان داد که اجتماعی که تنها وابسته به منابع معدنی هستند، دارای انگیزه بالایی برای متنوع کردن اقتصاد و دوری از چرخه گردشی اقتصاد وابسته خود با شرایط مبادلاتی سقوط‌کننده می‌باشند. همان‌گونه که گفته شد، تکنولوژی، توزیع منابع در سراسر زمین و تحرک نیروی کار و آموزش همه در این وابستگی و عدم انعطاف‌پذیری مشارکت دارند. دوماً، تغییرات محیطی می‌تواند ریسک وابستگی به منابع خاص را از طریق بروز مخاطرات شدید طبیعی نظیر خشک‌سالی، سیل و آثار بیماری و حشرات بر سیستم‌های کشاورزی و ... را افزایش دهد (آدگر^۵، ۲۰۰۷؛ به نقل از صادقلو و سجاسی قیداری، ۱۳۹۳: ۱۳۶).

تاب‌آوری اجتماعی

در مطالعات مختلف توصیف‌های متفاوتی از مفهوم تاب‌آوری اجتماعی به دست آمده و تعاریف از آن نسبتاً جنبه شخصی و آزادانه داشته است. از نظر آدگر (۲۰۰۰) تاب‌آوری اجتماعی یعنی توانایی گروه یا اجتماعی برای مقابله با فشارهای بیرونی و مداخلات خارجی حاصل از تغییرات اجتماعی، سیاسی و محیطی. به عبارتی تاب‌آوری ظرفیت و توان مقابله با استرس و فشارها را

حوادث و مخاطرات آتی (هالگلات^۱، ۲۰۱۴؛ به نقل از سلمانی مقدم و همکاران ۱۳۹۳: ۲۰). چه در واکنش به وقوع سانحه که جامعه تجربه کرده است و چه در پیش‌بینی وقوع حادثه‌ای که هنوز تجربه نکرده است. در حالت کلی دو نوع تاب‌آوری اقتصادی داریم: ۱- تاب‌آوری اقتصادی ایستا؛ توانایی یک سیستم در حمایت از عملکرد هنگام تکانه. این مرکز یک مسئله اقتصادی است، که در آن کمبودهای عادی شدیدتر از حد معمول هستند و الزامی است که از منابع باقی مانده تا جای ممکن در هر زمان در طول دوره بهبود یا بازیابی به‌طور کارآمدی استفاده شود.

۲- تاب‌آوری اقتصاد پویا؛ تسریع سرعت بهبود یا بازیابی از یک شوک است. این اشاره به استفاده کارآمد از منابع برای تعمیر و بازسازی دارد. تاب‌آوری ایستا مربوط به ساخت بهترین سرمایه‌های موجود است (ظرفیت تولید)، در حالی که این جنبه راجع به ارتقای ظرفیت می‌باشد. همین‌طور، آن درباره چیزهای پویا است که مربوط به زمان واقعی وقوع رخداد است. تصمیم‌های سرمایه‌گذاری شامل انتقال منابع از مصرف امروزی به‌منظور جمع‌آوری دستاوردهای آینده از افزایش تولید است. توجه داشته باشید که تعریف از نظر عملکرد بیان می‌شود و به‌طور معمول اقتصاد را به‌عنوان «جریانی» از کالا و خدمات، همانند تولید ناخالص داخلی (GDP)، در مقابل خسارت اموال اندازه می‌گیرد. این دارایی (موجودی سرمایه) نیست که به‌طور مستقیم در رفاه اقتصادی جریان داشته باشد، بلکه جریانی است که از این دارایی‌ها نشأت می‌گیرند. دو چیز باید در ذهن نگه داشته شود. اول، در حالی که خسارت اموال در نقطه‌ای از زمان اتفاق می‌افتد، جریان کاهش می‌یابد، اغلب به وقفه کسب‌وکار اشاره دارند و فقط در زمان بلایا آغاز می‌شوند، اما تا زمانی که سیستم بهبود یابد یا به یک «حالت طبیعی جدید» برسد ادامه دارد. دوم، فرایند بازیابی و به دنبال آن کاربرد تاب‌آوری بستگی به رفتار تصمیم‌گیرندگان و سیاست عمومی دارد (گاسپارینی و همکاران^۲، ۱۳۹۵: ۳۱-۳۲).

بنابراین، تاب‌آوری اقتصادی به‌شدت و میزان خسارت وارده، ظرفیت یا توانایی جبران خسارت و توانایی برگشت به شرایط شغلی و درآمدی مناسب، میزان سرمایه خانوار و درآمدهای قابل‌تبدیل به سرمایه و اشتغال، وضعیت مسکن، میزان دسترسی به خدمات مالی، بیمه، کمک‌هزینه‌ها و توانایی احیای دوباره فعالیت‌های اقتصادی خانوارها بعد از یک سانحه، ارزیابی می‌شود. این بعد از تاب‌آوری، پایداری اقتصادی به‌ویژه پایداری معیشت را در سطح جامعه افزایش یا کاهش می‌دهد (رفیعیان و همکاران،

3. Wasileski., Rodriguez & Diaz

4. Ferdenberg

5. Adger

1. Hallegatte

2. Gasparini et al

اجتماعی از جمله افراد، سازمان‌ها و جوامع، توانایی یا ظرفیت آن‌ها در تحمل، جذب، مقابله و یا سازگاری در برابر انواع خطرات تأکید دارند (کک و ساکداپولراک، ۲۰۱۳؛ به نقل از سلمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰).

در خصوص عناصر مورد بررسی در تاب‌آوری اجتماعی هم می‌توان بیان داشت که، امنیت اجتماعی، جمعیت، جنسیت، توزیع و نرخ رشد جمعیت، نژاد و زبان، قومیت، حس تعلق، هویت اجتماعی، ساختار خانواده، آداب و رسوم، سن، تحصیلات، مهاجرت، مشارکت عمومی، تجربه از مهم‌ترین آن‌ها هستند (فرزاد بهتاش و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۷). در این رابطه، کاسیوپو و همکاران^۴ (۲۰۱۱) تعداد ۹ منبع را برای ارتقای تاب‌آوری اجتماعی معرفی می‌نمایند: ظرفیت و انگیزه برای درک درست دیگران و همدلی، برقراری ارتباط با سایر افراد و گروه‌ها، کمک و ارتباط متقابل، درک ارتباط متقابل با توجه به خود، ارزش‌هایی که رفاه فرد و سایرین را ارتقا می‌دهند، توانایی واکنش درست به مشکلات اجتماعی، ابراز احساسات اجتماعی مناسب و مؤثر، اعتماد و سازگاری (کاسیوپو و همکاران، ۲۰۱۱؛ به نقل از سلمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰). کارتر و همکارانش هم شاخص‌های تاب‌آوری اجتماعی را ارتباطات، آگاهی از ریسک، آمادگی و بیمه معرفی می‌نمایند (Cutter et al, 2016: 600).

بعد دیگر تاب‌آوری اجتماعی، پایداری و ثبات به‌ویژه در معیشت است. ناامنی نمی‌تواند به‌اندازه رشد منبع درآمدی در یک اقتصاد پایدار تأثیرگذار باشد؛ اما تئوری بسیاری از اقتصادهای معاصر بر مبنای این فرضیه شکل گرفته که رشد خود وابسته به زیرساخت‌های نهادی و اجتماعی است (جوادی‌نژاده و همکاران، ۲۰۲۱). پایایی سیستم‌های اجتماعی خود می‌تواند به‌عنوان یک فاکتور ترغیب و تشویق‌کننده نوآوری‌ها و توسعه تکنولوژیکی مطرح شود. شواهدی بر این مدعا وجود دارد که رشد اقتصادی پایدار به وسیله توزیع مساوی دارای‌ها درون جمعیت با هدف دستیابی به پیوندهای اقتصادی ارتقا می‌یابد. سایر سطوح اجتماعات از طریق نمایندگانی نظیر بخش اشتغال رسمی، نرخ جرائم ثبت شده، فاکتورهای دموگرافیکی (صادق‌لو و سجاسی قیدار، ۱۳۹۳: ۱۳۷).

تاب‌آوری سازمانی - نهادی

تاب‌آوری سازمانی برای اولین بار بعد از رویدادهای بحرانی مانند طوفان یخ ۱۹۹۸ در کبک و انتاریو و بحران ناشی از

افزایش داده و از این‌رو یک قاعده یا راه‌حل متضاد با آسیب‌پذیری تلقی می‌شود. شرایط بحرانی نیز دارای مفهومی متمایز از آسیب‌پذیری است. بحران محیطی به وضعیتی که در آن وسعت یا نرخ تخریب محیطی مانع از تداوم استفاده فعلی از سیستم‌ها در جهت بهزیستی و رفاه بشر و سعی در افزایش سازگاری و انطباق توان‌های اجتماعی برای مقابله با آن بحران اشاره دارد.

نوریس و همکاران^۱ (۲۰۰۸) نیز تاب‌آور بودن جامعه را به‌عنوان یک فرایند که ارتباط زیادی به داشتن ظرفیت‌های تطبیقی مانند سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی برای واکنش به تغییرات پس از حوادث نامطلوب دارد، می‌داند. تاب‌آوری به توانایی یک فرد، خانواده، جامعه و یا کشورهای عضو اکوسیستم به مقاومت در برابر شوک‌های خارجی صحبت می‌کند. از دیدگاه اجتماعی، این توانایی ممکن است برخورداری از توانمندی یا قابلیت‌های فردی، خانواده و با اجتماعی باشد (Zhou, 2014: 577). به اعتقاد کک و ساکداپولراک^۲ تاب‌آوری اجتماعی از سه بعد تشکیل شده است: ایجاد ظرفیت‌ها؛ سازگاری ظرفیت‌ها؛ قابلیت تغییر ظرفیت‌ها (کاسپارینی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۸). همچنین، بنابر گفته عین‌الدین (۲۰۱۲) تاب‌آوری اجتماعی برای طراحی بر روی منابع داخلی و شایستگی‌هایش برای مدیریت تقاضاها، چالش‌ها و تغییرات مواجه شده در دوره فاجعه مستعد است (عین‌الدین، ۲۰۱۲: ۲۶).

اما به‌طور کلی، تاب‌آوری اجتماعی به‌عنوان توانایی یک‌نهاد اجتماعی (یک گروه یا جامعه) در جهش به عقب یا پاسخ مثبت در مقابل سختی و بلایا، تعریف شده است (Almedom, 2005: 253). در این راستا، توصیف تاب‌آوری اجتماعی در سه جهت به این صورت مورد تأکید است: الف- جهت مقاومت که اشاره به توانایی یک جامعه برای کاهش اختلال دارد. ب- جهت بازایی که تمرکز بر سرعت و توانایی بازایی ناشی از عوامل استرس‌زا دارد (Adger, 2007: 347). ج- جهت خلاقیت که خطاب به توانایی یک سیستم اجتماعی برای حفظ روند ثابت حاصل از ایجاد و بازسازی، به‌طوری که جامعه نه‌تنها به‌سختی پاسخ دهد، بلکه در انجام این کار، به سطح عملکرد بالاتر نیز برسد (Kulig & Hanson, 1996: 43). بنابراین، جامعه‌ای که هرکدام از سه عامل فوق را در خود دارد، ظرفیت بالایی برای تاب‌آوری اجتماعی در آن وجود دارد (Magnine & Hagan, 2007: 17).

بیشتر تعاریف تاب‌آوری اجتماعی یاد شده بر نهادهای

4. Cacioppo et al
5. Javadinejad

1. Norris et al
2. Keck & Sakdapolpak
3. Ainuddin

خاموشی برق در غرب و شرق ایالات متحده آمریکا و انتاریو^۱ مورد توجه قرار گرفت که زندگی ۵۰ میلیون نفر را تحت تأثیر قرار داد (Robert et al, 2017: 11). اما کنفرانس جهانی کاهش بلایا در هیوگو در سال ۲۰۰۵ که با هدف تقویت و توسعه مؤسسات، سازوکارها و ظرفیت‌ها در تمامی سطوح مدیریتی برگزار شد، نقطه شروع تاب‌آوری مدیریتی به صورت اساسی بود (United Nations, 2005: 9).

در سال‌های اخیر محبوبیت روبه رشدی برای تاب‌آوری سازمانی به‌عنوان ویژگی اساسی یک سازمان، برای غلبه بر چالش‌هایی به وجود آمده است که با آن روبرو می‌شود (Catalano et al, 2011: 547).

براساس نظر مک دونالد^۲ (۲۰۰۶) مفهوم تاب‌آوری سازمانی، به‌عنوان توانایی یک‌نهاد یا سازمان برای انطباق با شرایط محیط اطراف و توانایی ایجاد قابلیت توسعه مجدد برای جذب و مدیریت تغییرات محیطی تعریف می‌شود. از این‌رو، در ادبیات تاب‌آوری سازمانی فرض می‌شود که بحران‌ها (اختلالات سیستم) در سیر طبیعی یک سازمان اتفاق می‌افتد. در اینجا مهم‌ترین آمادگی سازمان از نظر استراتژیک، عملیات و ساختار متمرکز است (Ayling, 2009: 84). در این زمینه مدنی و پرست (۲۰۲۱) تاب‌آوری سازمانی را به‌عنوان توانایی پیش‌بینی و مقاومت در برابر اختلال و امکان بازگرداندن سازمان به شرایط قبل از بحران تعریف کرده است. در واقع تاب‌آوری نهادی به‌عنوان ظرفیت جوامع برای کاهش خطر و ایجاد پیوندهای سازمانی در درون جامعه تعریف می‌شود. به‌نوعی که ویژگی‌های مرتبط با تقلیل خطر، برنامه‌ریزی و تجربه سوانح قبلی را در برمی‌گیرد.

در ادبیات مربوط به تاب‌آوری سازمانی همچنین یکسری مفاهیم مرتبط مشخص شده‌اند که عبارت‌اند از: آگاهی از محیط سازمان، سطح آمادگی، پیش‌بینی، اختلال، ظرفیت استقرار منابع، درجه انطباق و انعطاف‌پذیری، ظرفیت برای بازاریابی (McManus, 2012: 83). در این بعد ویژگی‌های فیزیکی سازمان‌ها از جمله تعداد نهادهای محلی، دسترسی به اطلاعات، نیروها و افراد آموزش دیده و داوطلب، پایداری به دستورالعمل‌های مدیریت بحران، به هنگام بودن قوانین و مقررات، قوانین و مقررات بازدارنده و تشویقی به‌ویژه در امر ساخت‌وساز مسکن‌ها، تعامل نهادهای محلی با مردم و نهادهای دولتی، رضایت از عملکرد نهادها، مسئولیت‌پذیری نهادها و نحوه مدیریت یا پاسخگویی به سوانح نظیر ساختار

سازمانی، ارزیابی می‌شود (به نقل از سلمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۱). همان‌گونه که گفته شد بعد نهادی حاوی ویژگی‌های مرتبط با تقلیل خطر، برنامه‌ریزی و تجربه بلایای پیشین است. در اینجا تاب‌آوری به وسیله ظرفیت جوامع برای کاهش خطر، اشتغال افراد محلی در تقلیل خطر، ایجاد پیوندهای سازمانی و بهبود و حفاظت از سامانه‌های اجتماعی در یک جامعه تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Norris et al, 2008: 12).

تاب‌آوری زیست‌محیطی (کالبدی)

بعد کالبدی- محیطی (زیرساختی) به‌طور اساسی به ارزیابی واکنش جامعه و ظرفیت بازایی بعد از سانحه نظیر پناهگاه، واحدهای مسکونی خالی یا اجاره‌ای و تسهیلات سلامتی، زیرساخت‌هایی مثل خطوط لوله، شبکه حمل‌ونقل، کاربری زمین، ظرفیت پناهگاه، نوع مسکن، کیفیت و قدمت بنا، ارتفاع ساختمان‌ها، فضای باز و سبز، تراکم محیط ساخته شده، دسترسی، ویژگی‌های جغرافیایی، تنوع زیست‌محیطی و منابع طبیعی (تجدیدپذیر و تجدیدنپذیر) مربوط می‌شود (Cutter, 2016: 3). همچنین، این شاخص‌ها ارزیابی کلی از مقدار اموال خصوصی که ممکن است در برابر خسارت دائمی و زیان-های اقتصادی احتمالی، به شکل ویژه‌ای آسیب‌پذیر باشند، در اختیار قرار می‌دهد. یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های آسیب‌پذیر، خانه‌های کم‌دوام هستند که به یک حادثه فاجعه‌بار حساس هستند (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۹-۱۰).

همان‌گونه که آلن و بریانت^۳ (۲۰۱۰)، برک و کامپنلا^۴ (۲۰۰۶)، کاتر^۵ و همکاران (۲۰۰۸) و تیلیو^۶ و همکاران (۲۰۱۱) به نقش تعیین‌کننده کاربری‌های شهری در تقلیل اثرات سوء‌سانحه و همچنین تاب‌آور ساختن شهر در برابر خطرات ناشی از سوانح اشاره کرده‌اند. تعیین کاربری‌های همسان در کنار هم به‌گونه‌ای که در زمان بروز سانحه مشکل‌زا نباشند و همچنین مشخص کردن فضاهای باز چند عملکردی در درون بافت متراکم محلات مسکونی در شهرها، باعث افزایش تاب‌آوری شهری در برابر سوانح می‌شود. علاوه‌بر این، وجود دسترسی‌های مناسب در سطح شهرها، طراحی بافت شهر به‌گونه‌ای که از نفوذپذیری بالایی برخوردار باشد، در زمان بروز سانحه مخصوصاً زمین لرزه‌ها که امکان ریزش جداره‌ها و مسدود شدن مسیرها وجود دارد، در افزایش و کاهش میزان تاب‌آوری شهرها نقش مهمی ایفا می‌کند (فلاحی و جلالی، ۱۳۹۲: ۹).

3. Allan & Bryant
4. Berke & Campanella
5. Cutter
6. Tillio

1. Ontario
2. McDonald's

مشابه، مسئول اعتماد، تعامل و احساس تعلق. "سرمایه پل": شبکه‌های بیرون‌گرا و روابط بین انواع مختلف افراد که مسئولیت تبادل ایده‌ها، نوآوری و آغاز تغییرات معنادار را بر عهده دارند و در نهایت، "سرمایه پیوند": ارتباط با بازیگران در سایر سیستم‌های قدرت و وضعیت در سطوح مختلف که مسئول دسترسی به منابع بیرونی هستند (Harteisen & Eigner-Thiel, 2017: 160).

۲- فرایندهای یادگیری، آموزش و خوداندیشی: در صورت وجود مکان‌های آموزشی مناسب و ارائه روش‌ها و پیشنهادهای مناسب، فرایندهای یادگیری در روستا تا حدودی تاب‌آورتر انجام می‌شود. علاوه بر این، خودآموزی و استفاده از نتایج یادگیری در زندگی روزمره، برای بهبود فرایندهای یادگیری در روستاها لازم است. در نتیجه فرایندهای یادگیری رسمی یا غیررسمی آنچه پدید می‌آید تغییرات رفتاری، مهارت‌ها و پاسخ‌های جدید به چالش‌ها، هم برای افراد و هم برای جامعه روستا است. توسعه یک فضای نوآورانه، که در آن تبادل مهارت‌ها و دانش امکان‌پذیر باشد، می‌تواند منجر به تقویت تاب‌آوری شود.

۳- ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها: جهان‌بینی افراد و همچنین جوامع به‌عنوان یک کل برای سازگاری آن‌ها و همچنین برای توسعه تدریجی آن‌ها بسیار مهم است. پارامترهای ذکر شده در ادبیات مورد بررسی، مانند خودکارآمدی، تمایل به تغییر، خوش‌بینی، بینش یا انگیزه، پل روشنی را برای رویکرد انضباطی روانشناسی تشکیل می‌دهند. این به عوامل محافظتی اشاره دارد که شباهت‌ها و تعاملاتی را با عوامل موجود در زمینه سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد. تمرکز بر الگوهای تفکر شخصی عمده‌تاً به‌عنوان یک ویژگی متمایز عمل می‌کند. جوامع روستایی تا حدودی انعطاف‌پذیرتر، احساسات مثبت منظمی مانند جشن‌ها یا سایر جاذبه‌ها و فعالیت‌های مشترک را برای روستاییان فراهم می‌کنند. در این روستاها، مردم فضای حمایت اجتماعی را درک می‌کنند. علاوه بر این، نگرش‌ها، ارزش‌ها و باورهایی مانند خودکارآمدی بالا، جهت‌گیری هدف قوی یا خوش‌بینی پایدار مشخصه روستاییان خواهد بود.

۴- اقدام و تصمیم‌گیری جامعه: یکی دیگر از عوامل کلیدی برای درجه بالاتر تاب‌آوری در روستا، تسهیل عملکرد جمعی و فرایندهای تصمیم‌گیری است. اگر تعادلی بین استقلال، همکاری و وابستگی میان بازیگران درگیر در مقیاس‌های مختلف پیدا شود، می‌توان این فرایندها را با موفقیت مدیریت کرد. چنین سیستم‌های متعادلی در ادبیات به‌عنوان "سیستم‌های حکومتی چندمرکزی" نامیده می‌شوند. این‌ها

ابعاد تحولات ایجاد شده فی‌مابین شهر و روستا

وضعیت موجود روابط شهر و روستا با تقویت ارتباط متقابل بین مناطق شهری و روستایی و ترویج روابط متقابل سرزمینی یکپارچه از طریق استراتژی‌های سیاسی، پروژه‌های مشترک و از طریق اقدامات مشترک و جمعی فرصتی برای افزایش تاب‌آوری مناطق شهری و روستایی فراهم می‌کند (روازولی و هافمن، ۲۰۲۰: ۵۸). بدین معنی روابط درست متقابل شهر و روستا به‌عنوان ابزاری برای کاهش فقر روستایی، کاهش ضایعات محیطی و حفظ محیط اکولوژیکی از طریق تخصیص بیشتر به هزینه‌های عمومی، ایجاد شبکه‌های یکپارچه منطقه‌ای، پویایی و تحرک بازار کار، سرمایه و مردم ... و در نهایت افزایش سطح تاب‌آوری روستایی می‌شود (افراخته، ب، ۱۳۸۰: ۵۴).

در بررسی روابط متقابل بین شهرها و روستاها به‌منظور تعادل بخشی زندگی شهری و روستایی نیاز به شناخت عوامل متعددی است. در حال حاضر عناصر گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در ساختار عرصه‌های روستایی و شهری دخالت دارند و روابط موجود میان آن‌ها را نمی‌توان به‌سادگی در چارچوب ذهنی و از پیش تعیین شده بررسی کرد، اما از آنجا که مدل‌های نظری می‌توانند به شناخت جنبه‌های گوناگون روابط شهر و روستا و فعال‌سازی ذهن و درک بهتر آن‌ها کمک کنند می‌توان این مدل‌ها را با توجه به قابلیت‌های خاص آن‌ها به کار گرفت (Zonneveld & Stead, 2007: 441).

۱- روابط اجتماعی و شبکه‌ها: در روستایی تا حدی انعطاف‌پذیرتر، تراکم و عملکرد روابط اجتماعی بسیار مهم است. مجموع تماس‌ها و روابط بین افراد، شبکه‌های اجتماعی را مشخص می‌کند که براساس قواعد اعتماد و تعامل خود عمل می‌کنند. اکثر این روابط در نشریاتی که براساس مفهوم «سرمایه اجتماعی» تحلیل شده‌اند (Putnam, 2000: 45)، که از جامعه‌شناسی سرچشمه می‌گیرد و به‌طور گسترده در دانشگاه مورد بحث قرار می‌گیرد، توضیح داده شده است. بر این اساس، جنبه‌هایی مانند فضای اعتماد و حمایت، فرصت‌های واقعی برای مشارکت اجتماعی فعال، احساس قوی هویت، یا احساس قوی تعلق، تاب‌آوری بیشتر در یک روستا را تضمین می‌کند.

سرمایه اجتماعی را می‌توان به سه نوع طبقه‌بندی کرد. «سرمایه پیوندی»: شبکه‌های درون‌گرا از افراد با نگرش‌های

مبتنی بر ارتباطات شفاف و کارآمد هستند و منبع تنوع نهادی، مشارکت گسترده‌تر، فرهنگ قوی یادگیری و آزمایش، و بهبود شبکه‌سازی سیستم هستند. با این حال، در اینجا یک چالش بزرگ در برخورد با تضاد اهداف و منافعی که به‌طور آشکار انجام می‌شود و همچنین با برندگان و بازندگان تصمیمات اتخاذ شده وجود دارد.

بر این اساس، کیفیت فرایندهای دموکراتیک در سطح محلی و منطقه‌ای برای تاب‌آوری یک روستا بسیار مهم است. در اینجا، ساختارهای مشروعیت سیاسی و مدیریت نقش بسیار مهمی دارند. مشارکت واقعی طیف وسیعی از بازیگران با علایق مختلف در داخل روستا و ادغام دانش و مهارت‌های محلی به‌عنوان منبع ارزشمندی برای رویارویی با چالش‌های حال و آینده خواهد بود (Adam-Hernández & Harteisen, 2020: 12).

۵- رهبری و افراد کلیدی: در یک سیستم تا حدودی انعطاف‌پذیرتر، نقش افراد با مسئولیت اجتماعی ویژه برای تعامل بهینه بازیگران مهم برای عملکرد و فرایندهای تصمیم‌گیری رضایت‌بخش حیاتی خواهد بود. در روستا، این امر به‌ویژه توسط شخصیت‌های کلیدی و رهبری که قادر به دستیابی به اجماع، میانجیگری در تضاد منافع هستند، تضمین می‌شود. در ادبیات مورد تجزیه و تحلیل، توصیه می‌شود که با تشکیل یک رهبری «همخوانی» با رهبران متنوع و نماینده، به‌طور فعال علیه تمرکز قدرت در دستان معدودی عمل شود. این به بهترین وجه با محدود کردن دوره‌های مأموریت و پرورش استراتژیک استعدادهای جوان از طریق مدیریت پیشگیرانه جانشینی به دست می‌آید. رهبری خوب ویژگی‌های دیگری مانند صداقت، عزم، شایستگی و چشم‌انداز را در بر می‌گیرد (کوتسی و همکاران^۱ ۲۰۱۵).

۶- تنوع و یکپارچگی: علاوه بر این، در یک روستا، تنوع بارز ساکنان و منابع اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی منجر به درجه بالاتر تاب‌آوری می‌شود. تنوع، نابرابری و تعادل عناصر سیستم موضوع تجزیه و تحلیل در اکثریت قریب به اتفاق نشریات مورد تجزیه و تحلیل است. به‌عنوان مثال، تنوع سن، پیشینه، فرهنگ، نظرات، تجربیات یا تخصص روستاییان، زمینه‌ای را برای تقسیم کار، تخصص و نوآوری فراهم می‌کند. این همچنین گزینه‌های زیادی را برای رویارویی با چالش‌های حاکم در مناطق روستایی ارائه می‌دهد.

در مقابل تنوع زیاد، ممکن است سادگی و کارایی فرایندهای تصمیم‌گیری در روستاها به دلیل تنوع بازیگران و منافع تضعیف شود. در موارد شدید، این می‌تواند منجر به کاهش انعطاف‌پذیری و تقویت اهداف متضاد شود که در نهایت می‌تواند منجر به تقسیم به برنده و بازنده شود. بنابراین لازمه مشارکت مثبت در تاب‌آوری روستا این است که ساکنان تنوع خود را تحمل کنند و بتوانند از آن ارزش افزوده ایجاد کنند.

۷- تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد: با نگاهی به موضوع این طرح پژوهشی، یعنی روستاها، تعامل بین ابعاد اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی آن‌ها نمی‌تواند مورد توجه قرار گیرد. با توجه به تعبیه ناگسستنی "دهکده" به‌عنوان شکلی از سکونت در زیربنای بیوفیزیکی زمین و ارتباط همه منابع طبیعی و همچنین تنوع زیستی برای جامعه روستا، شیوه‌ای که انسان‌ها با محیط خود رفتار می‌کنند به‌طور قطعی بر تاب‌آوری در روستا تأثیر می‌گذارد. برای این منظور، آگاهی گسترده، با در نظر گرفتن محدودیت‌های زیست‌محیطی در سبک زندگی خود، از اهمیت اساسی برخوردار است. در دفاع از منافع زیست‌محیطی، مدافعان آن‌ها باید موقعیت اجتماعی قابل توجهی به دست آورند و صدای خود را در فرایندهای تصمیم‌گیری و نهادهای رسمی به گوش مردم برسانند.

تمامی امکانات و اقداماتی که در جهت ارضای هدفمند نیازهای انسانی در روستا باشد، بر توسعه اقتصادی آن تأثیر می‌گذارد. روستاهایی که تا حدودی انعطاف‌پذیرتر هستند، دارای فعالیت اقتصادی پویا با ریشه در محل و همچنین کارآفرینی با احساس تعلق قوی به منطقه خواهند بود. تصمیم‌گیری در مورد فعالیت اقتصادی در روستا از خارج باید محدود شود. در نهایت، با توجه به روابط اجتماعی نزدیک و معیشت روستاییان، مؤلفه اجتماعی روستاها بدون شک در چارچوب مفهومی کلی تاب‌آوری روستا مهم‌ترین مؤلفه است. جنبه‌هایی مانند درآمد کافی، فرصت‌های شغلی، امنیت شخصی، خدمات بهداشتی موجود یا امکانات تفریحی در مجاورت آن بر تاب‌آوری جامعه تأثیر می‌گذارد (Adam-Hernández & Harteisen, 2020: 37).

۸- خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی: نکاتی در ادبیات وجود دارد که حداقل سطح زیرساخت و خدمات عمومی اساسی را تشکیل می‌دهد که برای بقای یک جامعه روستایی ضروری است. برای اتصال جوامع محلی به رویدادهای جهانی، نه تنها ارتباطات فیزیکی مانند جاده‌ها و راه‌آهن مهم هستند، بلکه بدون شک یک زیرساخت دیجیتال (مانند) پهنای باند و اینترنت همراه) نیز مهم هستند. جنبه‌های دیگری مانند مسکن

که افراد بتوانند در آن ملاقات کنند و رویدادها می‌توانند در آن برگزار شوند، یک عامل کلیدی برای توسعه مثبت و درجه بالاتری از انعطاف‌پذیری است.

ارزان قیمت، زیرساخت‌های بهداشتی، دسترسی به مدیریت عمومی یا زیرساخت‌های کافی برای اوقات فراغت و فعالیت‌های فرهنگی نیز مرتبط هستند. حفظ حداقل سطح کارکرد خدمات عمومی اساسی و در دسترس بودن مکان‌هایی

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

محیطی» پرداختند. یافته‌های آن‌ها حاکی از آن بود که عوامل مدیریتی، عوامل نهادی، عوامل اقتصادی و عوامل کالبدی که به ترتیب برابر ۰/۰۷۹ و ۰/۰۷۵ و ۰/۰۱۲ و ۰/۰۲۴ با سطح معناداری ۰/۳۱۳ و ۰/۳۲۷ و ۰/۸۶۸ و ۰/۷۴۳ که بزرگ‌تر از ۰/۰۵ (P> ۰/۰۵) به دست آمده است؛ پیش‌بینی‌کننده تاب‌آوری روستاییان منطقه سیستم نمی‌باشند و تنها عوامل اجتماعی توان پیش‌بینی یا به عبارتی تأثیرگذاری بر تاب‌آوری روستاییان سیستمی را دارند.

پودینه و همکاران (۱۳۹۸)، در یک مطالعه «تفاوت تاب‌آوری جوامع شهری و روستایی در برابر بلایای طبیعی» را

پیشینه پژوهش

ملکان و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به «مدیریت خشک‌سالی در نواحی روستایی با تأکید بر رویکرد تاب‌آوری مورد مطالعه: شهرستان کنگاور» پرداختند. نتایج آن‌ها نشان داد که سرمایه‌های اجتماعی با میانجیگری چرخه مدیریت بلایا ۵۰ درصد از تغییرات تاب‌آوری را تبیین می‌کند؛ به این صورت که سرمایه اجتماعی کمترین و سرمایه فیزیکی بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری داشته است.

کیخا و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به «تحلیل میزان تاب‌آوری اجتماعات روستایی سیستم در برابر مخاطرات

را محل‌های مبتنی بر طبیعت (NBS)^۲ در شهرهای اروپا و چین شود.

شی و همکاران^۳ (۲۰۲۲) در مقاله «تأثیر شهرنشینی بر توسعه پایدار منطقه‌ای: از دریچه تاب‌آوری شهری-روستایی» بیان کردند که سیستم شهری - روستایی فضایی است که از نظر اقتصادی، اجتماعی و محیطی به هم پیوسته بوده و نیاز به ادغام صنعت، فضا و جمعیت دارد.

ژودان لین و همکاران^۴ (۲۰۲۲)، در مقاله «افزایش مقاومت روستایی در شهر چای چین، کاوش تولید دانش کشاورزان چای برای کاشت چای، پردازش چای و چشیدن چای» به این نتیجه رسیدند که هم کشاورزی پایدار و هم ارتقای موفق بازار را می‌توان با تولید دانش بهبود بخشید. به این ترتیب یک سرزمین از نواحی بایر و عقب مانده روستایی به سرزمینی سرسبز و بی‌نظیر تبدیل می‌شود.

در خصوص سوابق و پیشینه موضوعی پژوهش باید گفت هرچند مطالعات گسترده‌ای در خصوص روابط فضایی شهر و روستا و تأثیرات و تحولات ایجاد شده بین این دو سکونتگاه از سوی پژوهشگران داخلی و خارجی صورت گرفته و همچنین در رابطه با تاب‌آوری روستایی مطالعاتی با رویکردهایی نظیر (کاهش آسیب‌پذیری و تاب‌آوری در برابر مخاطرات طبیعی) مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته است اما تاکنون مطالعات منسجم و جامع در رابطه با بررسی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در ابعاد (اقتصادی-اجتماعی-سازمانی-کالبدی و محیطی) مورد پژوهش قرار نگرفته است.

روش انجام پژوهش

این پژوهش در زمره پارادایم تفسیری قرار دارد و از نظر هدف کاربردی و از نظر روش جز پژوهش‌های توصیفی-پیمایشی است. اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شد. به منظور بررسی و ارزیابی تأثیرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، نهادی، کالبدی محیطی در نواحی روستایی شهرستان مرودشت از پرسشنامه محقق ساخته بهره گرفته شده است. برای گردآوری و تدوین ادبیات مربوط به موضوع و بررسی سوابق پژوهش، از روش کتابخانه‌ای استفاده شد. جامعه آماری این مطالعه روستاهای دارای سکنه شهرستان مرودشت براساس سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان فارس می‌باشد که در مجموع شامل ۴۵۸۲۲ خانوار با

بررسی و اندازه‌گیری کردند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که سطح تاب‌آوری اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیرساختی در جوامع شهری بیشتر از جوامع روستایی است، به عبارت دیگر تاب‌آوری جوامع شهری در سه شاخص اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیرساختی بهینه است و در جوامع روستایی نامطلوب است. تنها در شاخص سرمایه اجتماعی، جوامع روستایی بالاتر از جوامع شهری و جوامع روستایی بالاتر از حد مطلوب در شاخص سرمایه اجتماعی رتبه‌بندی می‌شوند، در حالی که جوامع شهری کمتر از حد مطلوب هستند.

کاظمی (۱۳۹۸)، در پژوهشی به «تدوین سناریوهای تاب‌آوری در برابر زلزله بر مبنای پیوندهای روستایی-شهری، مطالعه موردی: شهرستان‌های شمیرانات، دماوند و فیروزکوه» پرداخت. نتایج پژوهش بار دیگر اهمیت توجه به برنامه‌ریزی منطقه‌ای و اجتناب از تفکیک فضایی سکونتگاه‌ها را آشکار می‌سازند.

کهنه‌پوشی و محمدی (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای «تأثیر تحول روستا-شهر، تاب‌آوری مناطق جدید روستایی و شهری در سکونتگاه‌های اورامان و برده رشه در استان کردستان» را بررسی کردند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که وضعیت طبیعی، موقعیت راهبردی، وضعیت ارتباطی، وضعیت عملکرد مسئولان و تنوع راهبردهای معیشتی مهم‌ترین عوامل افزایش سطح تاب‌آوری بودند.

بذرافشان و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با هدف «بررسی تفاوت جوامع شهری و روستایی از نظر تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی در شهرستان پلدختر» پرداختند. تاب‌آوری در مناطق شهری در درجه اول تحت تأثیر سرمایه اقتصادی است. در حالی که سرمایه اجتماعی مهم‌ترین عامل تاب‌آوری در مناطق روستایی است. علاوه بر این، تغییرات فضایی قابل توجهی در زمینه شاخص‌های تاب‌آوری در مناطق روستایی وجود دارد. بنابراین باید برای هر کدام با توجه به ظرفیت‌های محلی راهبردهای مناسب اتخاذ شود تا تاب‌آوری جوامع در برابر خطرات افزایش یابد.

الن بانزاف و همکاران^۱ (۲۰۲۲)، در مقاله «وابستگی‌ها و فرصت‌های شهری-روستایی برای طراحی راه‌حل‌های مبتنی بر طبیعت برای تاب‌آوری در اروپا و چین» به این نتیجه رسیدند که تعاملات انسانی پیچیده (و نحوه مدل‌سازی آن‌ها) ممکن است منجر به مشارکت‌های پایدار و عادلانه برای اجرای

2. Nature Based Solutions (NBS)

3. Shi et al

4. Lin et al

1. Banzhaf et al

بر این اساس با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده با توجه به تشابهات و تباینات جغرافیایی تعداد ۱۵ روستا انتخاب شد که دارای ۱۲۱۸۸ خانوار با جمعیت بالغ بر ۴۱۲۲۹ نفر (حدود یک‌سوم جمعیت کل محدوده مورد مطالعه) شامل ۲۱۱۶۱ نفر مرد و ۲۰۰۶۸ نفر زن هستند. با توجه به حجم جامعه از طریق فرمول کوکران، عدد ۳۸۱ نمونه به دست آمد و با توجه به سهم خانوارهای موجود در جامعه آماری، سهم هر روستا از تعداد پرسشنامه مشخص شد و سپس پرسشنامه با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بین سرپرستان خانوار توزیع شد (جدول ۱).

جمعیت بالغ بر ۱۵۶۴۱۸ نفر که شامل ۸۰۳۴۹ نفر مرد و ۷۶۰۶۹ نفر زن می‌باشد. با توجه به گستردگی و پراکندگی بالای جامعه آماری به‌منظور انتخاب روستاهای نمونه و سرپرست خانوارهای مورد مطالعه ابتدا از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای در طی فرایندی دومرحله‌ای اقدام شد:

۱. انتخاب روستاها براساس جمعیت در سه طبقه (کوچک ۹۹۹-۰ نفر- متوسط ۲۹۹۹-۱۰۰۰ نفر- بزرگ ۵۰۰۰-۳۰۰۰ نفر).
۲. انتخاب روستاها براساس تابعیت سیاسی و تقسیمات کشوری (مرکز دهستان) و همچنین روستای پیرامون بیشتر از (۳۰۰۰) نفر جمعیت که دارای بیشترین ارتباط با مرکز شهرستان می‌باشند.

جدول ۱. اسامی روستاهای مورد مطالعه و تعداد نمونه

نام روستا	فاصله تا مرکز	خانوار	مرد	زن	جمعیت	تعداد نمونه
دروذن	۵۱	۵۵۷	۹۵۸	۸۹۶	۱۸۵۴	۱۷
خانیم	۷۴	۹۱۹	۱۵۴۶	۱۴۷۴	۳۰۲۰	۲۷
رامجردی	۲۹	۸۸	۱۵۰	۱۳۲	۲۸۲	۲۱
بیدگل	۳۶	۳۲۴	۵۸۴	۵۴۸	۱۱۳۲	۹
کره تاوی	۲۶	۳۵۳	۶۶۶	۵۹۷	۱۲۶۳	۱۰
کامفیروز	۷۵	۱۰۵۷	۱۹۳۸	۱۷۸۱	۳۷۱۹	۳۲
کوه سبز	۱۰	۸۰۱	۱۴۴۵	۱۴۲۶	۲۸۷۱	۲۳
حاجی اباد	۱۸	۵۲۵	۹۱۲	۸۶۵	۱۷۷۷	۱۵
فتح آبادسفلی	۷	۱۳۵۹	۲۴۲۲	۲۳۱۷	۴۷۳۹	۴۱
مجدآباد	۱۴	۸۹۴	۱۷۰۵	۱۶۴۸	۳۳۵۳	۲۶
گرم آباد	۲۱	۸۸۸	۱۵۳۸	۱۴۸۲	۳۰۲۰	۲۷
فیروزی	۷	۹۱۷	۱۵۸۰	۱۴۷۵	۳۰۵۵	۲۸
کوشک	۵	۱۰۵۰	۱۸۰۹	۱۶۷۳	۳۴۸۲	۳۲
زنگی‌آباد	۱۲	۱۳۳۳	۲۱۹۸	۲۰۷۵	۴۲۷۳	۳۹
سیوند	۲۵	۱۱۲۳	۱۷۱۰	۱۶۷۹	۳۳۸۹	۳۴
جمع	...	۱۲۱۸۸	۲۱۱۶۱	۲۰۰۶۸	۴۱۲۲۹	۳۸۱

۰/۷ بیشتر است که نشان پایایی مناسب متغیرهای پژوهش می‌باشد، همچنین نتایج نشان می‌دهد که ضرایب AVE متغیرهای پژوهش بیشتر از ۰/۵ می‌باشد که حاکی از روایی همگرا و مناسب متغیرهای پژوهش می‌باشد (جدول ۲).

برای تعیین روایی پرسشنامه‌ها از روش روایی محتوایی استفاده گردیده است همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ^۱ و پایایی ترکیبی^۲ بهره گرفته شد. آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پژوهش از

جدول ۲. اعتبار بیرونی سازه‌های پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (AVE)
ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها	۰/۹۳۰	۰/۷۲۹
اقدام و تصمیم‌گیری جامعه	۰/۹۶۱	۰/۷۹۰
تاب‌آوری روستا	۰/۹۳۲	۰/۷۳۲
تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد	۰/۹۷۰	۰/۷۶۷

نام نویسنده مسئول و همکاران: ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

تنوع و یکپارچگی	۰/۹۶۲	۰/۷۳۲	۰/۶۳۲
خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی	۰/۹۳۲	۰/۷۳۶	۰/۶۳۶
رهبری و افراد کلیدی	۰/۹۶۰	۰/۷۸۶	۰/۶۸۶
روابط اجتماعی و شبکه‌ها	۰/۹۶۲	۰/۷۳۸	۰/۷۳۸
فرایندهای یادگیری آموزش و خوداندیشی	۰/۹۶۱	۰/۷۴۲	۰/۶۴۲

1. Cronbachs Alpha
2. Composite Reliability (CR)

محاسبه می‌شود و در مورد سازه‌های برون‌زا، مقدار این معیار صفر است. هر چه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. معیار کیفیت پیش‌بینی کنندگی (Q^2) قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد. مدل‌هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند. برای نشان دادن قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی، سازه یا سازه‌های برون‌زای مربوط به آن تعریف شده است. به‌استناد بررسی‌های انجام گرفته در مطالعات مرتبط، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر روستا و تاب‌آوری روستایی به شرح جداول ۳ و ۴ ارائه می‌شود.

برای تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها و به‌منظور بررسی روابط مشخص شده، از روش مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار smart-pls^۳ انجام گرفت. این روش به دلیل مؤلفه محور بودن، جهت بررسی ارتباط میان چندین متغیر در یک مدل، دارای قابلیت آزمون تئوری‌ها در قالب معادلات میان متغیرهاست که باعث کاربرد وسیع آن در علوم مختلف از قبیل بازاریابی، مدیریت منابع انسانی، مدیریت استراتژیک و سیستم اطلاعاتی شده است. با آزمون گوف به بررسی اعتبارسنجی و برازش مدل پرداخته شده است. معیار R^2 میزان تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا را مشخص می‌کند. مقدار R^2 تنها برای سازه‌های وابسته (درون‌زا) مدل

جدول ۳- الف. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
روابط اجتماعی و شبکه‌ها	۱. انعطاف‌پذیرتر	۱. تمایل زیادی دارم تا در روستا زندگی کنم.	یوهنگ لی (۲۰۲۳)
	۲. تراکم	۲. میزان تراکم جمعیت در روستا نسبت به گذشته کاهش یافته است.	لی و همکاران ^۱ (۲۰۲۱)
	۳. عملکرد روابط اجتماعی	۳. ارتباط میان افراد در روستاها دیگر همانند گذشته چندان پرشور دنبال نمی‌شود.	کرادوک-هنری ^۲ و همکاران (۲۰۱۸)
	۴. تماس‌ها	۴. افراد در محیط‌های روستایی نسبت به یکدیگر اعتماد بالایی دارند.	لورنزو چلری و همکاران ^۳ (۲۰۱۵)
	۵. روابط بین افراد	۵. از اینکه در روستا زندگی می‌کنم احساس خوبی دارم.	
	۶. شبکه‌های اجتماعی	۶. خودم را جزء روستایی می‌دانم که در آن زندگی می‌کنم.	
	۷. فضای اعتماد و حمایت	۷. از اینکه بیان کنم اهل روستا بوده و در روستا زندگی می‌کنم احساس خوشایندی دارم.	
	۸. احساس قوی هویت		
	۹. احساس قوی تعلق		

1. Li
2. Cradock-Henry
3. Lorenzo Chelleri

فرایندهای یادگیری، آموزش و خوداندیشی	۱. تغییرات دائمی	۸. چرخه‌های ارتباطی میان افراد ساکن در روستا نسبت به گذشته افت شدیدی داشته است.
	۲. سیستم‌های اجتماعی-اکولوژیکی انعطاف‌پذیر	۹. افراد در محیط روستا تمایل زیادی دارند تا بیاموزند و مطالب جدید را پیگیری نمایند.
	۳. فرهنگ یادگیری قوی	۱۰. افرادی که در روستا زندگی می‌کنند امید زیادی به آینده داشته و اغلب افراد افسرده‌ای نیستند.
	۴. مشارکت فعال	۱۱. همواره در تلاش خواهیم بود تا موقعیت‌های جدید را کشف کرده و در مسیر زندگی از آن بهره لازم را ببریم.
	۵. فرصت‌های جدید	۱۲. اعتماد به نفس بالایی دارم.
	۶. معنا	۱۳. همواره تلاش می‌کنم تا خودم با استفاده از ابزارها و تجهیزات‌ای که دارم به دنبال یادگیری باشم.
	۷. امید	۱۴. تلاش می‌کنم تا با استفاده از امکانات موجود بتوانم مهارت‌های جدیدی را برای خودم ایجاد کنم و همواره آنان را بهبود بخشم.
	۸. عزت‌نفس	۱۵. چالش‌های جدید را دوست دارم و همواره خودم را در موقعیت‌های قرار می‌دهم که بتوانم بهره لازم را از آن برم.
	۹. فرایندهای یادگیری	
	۱۰. تأمل	
	۱۱. خودآموزی	
	۱۲. ادغام	
	۱۳. مهارت‌ها	
	۱۴. پاسخ‌های جدید به چالش‌ها	
ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها	۱. جهان‌بینی	۱۶. دیدم نسبت به محیط اطرافم بسیار مثبت است.
	۲. خودکارآمدی	۱۷. به باورهایم ایمان داشته و همواره تلاش می‌کنم تا خودم را از نظر مهارتی ارتقا دهم.
	۳. تمایل به تغییر	۱۸. نسبت به محیط اطرافم و تغییراتی که ممکن است رخ دهد، خوش‌بین هستم.
	۴. خوش‌بینی	۱۹. انگیزه زیادی برای فعالیت‌هایم دارم و این باعث ایجاد امید به آینده در من می‌شود.
	۵. بینش یا انگیزه	
	۶. فضای حمایت اجتماعی	
	۷. نگرش‌ها	
	۸. ارزش‌ها	

جدول ۳- ب. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
اقدام و تصمیم‌گیری جامعه	۱. تسهیل عملکرد جمعی	۲۰. با همفکری با دیگران می‌توانم بسیاری از چالش‌ها و مشکلاتی که برایم ایجاد می‌شود را حل و فصل نمایم.	ویلیامز و همکاران ^۳ (۲۰۲۱)
	۲. فرآیندهای تصمیم‌گیری	۲۱. در روند اتخاذ تصمیم‌هایم سعی می‌کنم تا نظرات و دیدگاه‌های دیگران را هم دخیل کرده و از آنان بهره لازم را ببرم.	
	۳. استقلال	۲۲. به افرادی که در اطرافم زندگی می‌کنم بسیار وابسته بوده و همواره در تلاش هستم تا کیفیت ارتباطم را افزایش دهم.	
	۴. همکاری	۲۳. ارزش‌ها و باورهای حاکم بر جایی که زندگی می‌کنم بسیار قوی بوده و به‌مراتب زیادی در بین افراد نهادینه شده است.	
	۵. وابستگی	۲۴. همواره در تلاش هستم تا شبکه‌ای از ارتباطات را در میان اطرافیانم ایجاد کنم تا بتوانم از مزایای آن استفاده مطلوب را داشته باشم.	
	۶. ارتباطات شفاف	۲۵. همواره سعی می‌کنم تا در مسائل و موضوعات سطح روستا مشارکت کنم و به سهم خودم نقشی را آن حوزه بر عهده گیرم.	
	۷. فرهنگ قوی یادگیری		
	۸. آزمایش		
	۹. بهبود شبکه‌سازی سیستم		
	۱۰. کیفیت فرآیندهای دموکراتیک		
	۱۱. مشارکت واقعی		

ویلیامز و همکاران (۲۰۲۱) طالشی و سید اخلاقی (۱۳۹۸)	۲۶. در جایی که زندگی می‌کنم افرادی هستند که به‌عنوان یک رهبر می‌توانند بسیاری از موضوعات و چالش‌های موجود را حل و فصل نمایند. ۲۷. همواره در تلاش هستم تا به صورت مشترک و اجماع با دیگران به نتیجه‌ای که می‌خواهم دست یابم. ۲۸. افرادی هستند که در مواقع درگیری و بروز مشکلات در سطح جمعی با میانجی‌گری سعی در حل موضوع می‌نمایند. ۲۹. افرادی که در حکم لیدر یا رهبر در روستا فعالیت می‌نمایند از صداقت مطلوبی برخوردار می‌باشند. ۳۰. اراده قوی در میان افراد مسئول روستا وجود دارد و تلاش می‌شود تا مشکلات و مسائل به‌درستی حل شود. ۳۱. مسئولان در روستا از شایستگی و مهارت مناسبی برخوردار می‌باشند. ۳۲. مسئولان روستا از میان کسانی انتخاب می‌شوند که شایسته این مقام باشند. ۳۳. دید بلندمدتی از وضعیت آتی روستا وجود دارد به‌نحوی که می‌توان برای آینده برنامه‌ریزی مطلوبی صورت داد.	۱. فرآیندهای تصمیم‌گیری ۲. شخصیت‌های کلیدی ۳. رهبری ۴. اجماع ۵. میانجی‌گری ۶. همخوانی ۷. رهبری خوب ۸. صداقت ۹. عزم ۱۰. شایستگی ۱۱. چشم‌انداز رهبری و افراد کلیدی
دانفورد و همکاران^۱ (۲۰۲۰) آروپری و همکاران^۲ (۲۰۱۵)	۳۴. ساکنان در روستا از تنوع بالایی برخوردار هستند. ۳۵. در روستا می‌توان انواع و اقسام افراد با تحصیلات، فرهنگ و سطح مالی متفاوت را مشاهده کرد. ۳۶. منابع اقتصادی به‌درستی در سطح روستا پراکنده شده‌اند. ۳۷. منابع و زمینه‌های درآمدی و پیشرفت به برابر در سطح روستا توزیع شده است. ۳۸. افراد با خصوصیات جمعیت شناختی مختلفی همچون سن‌های متفاوت در روستا زندگی می‌کنند. ۳۹. افرادی در روستا زندگی می‌کنند که هریک پیشینه متفاوتی داشته‌اند. ۴۰. افراد ساکن در روستا دارای مجموعه‌ای از مهارت‌های متنوع هستند. ۴۱. ارزش‌ها و باورهای افراد در روستا از همبستگی بالایی برخوردار می‌باشد. ۴۲. نظرات و دیدگاه‌های همه افراد در سطح روستا به صورت یکسان شنیده می‌شود و در امورات جمعی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ۴۳. وظایفی عمومی در روستا به صورت مساوات میان افرادی که تخصص انجام آن را دارند توزیع می‌شود. ۴۴. همواره تلاش می‌کنم تا رویکردها و راه‌حل‌های جدید را برای حل مسائل و مشکلات استفاده نمایم.	۱. تنوع بارز ساکنان ۲. منابع اقتصادی ۳. زیست‌محیطی ۴. فرهنگی ۵. نابرابری ۶. تعادل ۷. سن ۸. پیشینه ۹. فرهنگ ۱۰. نظرات ۱۱. تجربیات ۱۲. تقسیم‌کار ۱۳. تخصص ۱۴. نوآوری ۱۵. تنوع بازیگران تنوع و یکپارچگی

جدول ۳- ج. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به روابط متقابل شهر و روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
-------	------	---------	------

۱. ابعاد اکولوژیکی	۴۵. در روستا از منابع طبیعی زیادی همچون گونه‌های گیاهی و جانوری یافت می‌شود.	۱. ابعاد اکولوژیکی
۲. اقتصادی	۴۶. در خصوص مسائل زیست‌محیطی اطلاعات زیادی دارم و همواره در تلاشم تا این اطلاعات را زیاد کنم.	۲. اقتصادی
۳. اجتماعی	۴۷. امکانات در روستا در حدی است که بتوانم کارهایم را انجام دهم.	۳. اجتماعی
۴. منابع طبیعی	۴۸. بازار اقتصادی در روستا در سطح مطلوبی قرار داشته و معاملات و خرید و فروش‌هایی خوبی صورت می‌گیرد.	۴. منابع طبیعی
۵. تنوع زیستی	۴۹. ارتباطات میان افراد در روستا مطلوب بوده و خودم به شخصه ارتباط نزدیکی با بقیه افراد در روستا دارم.	۵. تنوع زیستی
۶. آگاهی گسترده	۵۰. درآمد در جایی که زندگی می‌کنم در سطح مطلوبی قرار دارد.	۶. آگاهی گسترده
۷. امکانات	۵۱. فرصت‌های شغلی مناسبی وجود دارد که افراد بخصوص جوانان می‌توانند از آن بهره لازم را برند.	۷. امکانات
۸. فعالیت اقتصادی پویا	۵۲. در روستا مراکز و پایگاه‌های درمانی به‌منظور استفاده افراد تعبیه شده است.	۸. فعالیت اقتصادی پویا
۹. احساس تعلق قوی	۵۳. امکانات تفریحی همچون پارک و امثال این در سطح روستا به‌خوبی احداث شده است.	۹. احساس تعلق قوی
۱۰. روابط اجتماعی نزدیک	۵۴. حداقل سطح زیرساخت‌ها و امکانات در روستا موجود است.	۱۰. روابط اجتماعی نزدیک
۱۱. مؤلفه اجتماعی روستاها	۵۵. خدمات عمومی اساسی همچون راه‌ها و مسیرهای ارتباطی و امکانات رفاهی مطلوبی در روستا تعبیه شده است.	۱۱. مؤلفه اجتماعی روستاها
۱۲. درآمد کافی	۵۶. شبکه‌های ارتباطی دیجیتالی و آنلاین به صورت متمرکز در سطح روستا نصب شده است.	۱۲. درآمد کافی
۱۳. فرصت‌های شغلی	۵۷. سطح امکانات دیجیتالی و بر پایه فناوری اطلاعات در سطح روستا مناسب است.	۱۳. فرصت‌های شغلی
۱۴. امنیت شخصی	۵۸. اوقات فراغت را می‌توانم به‌درستی و خوبی در روستا سپری نمایم.	۱۴. امنیت شخصی
۱۵. خدمات بهداشتی موجود	۵۹. به صورت فعال در فعالیت‌ها و جشنواره‌های فرهنگی که در روستا برگزار می‌شود شرکت می‌کنم.	۱۵. خدمات بهداشتی موجود
۱۶. امکانات تفریحی	۶۰. اصلی‌ترین خدمات عمومی شامل خدمات پزشکی در سطح روستا به میزان مطلوب پیش‌بینی شده است.	۱۶. امکانات تفریحی

تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد

خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی

جدول ۴-الف. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به تاب‌آوری روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع
اقتصادی	۱. سرمایه‌های اقتصادی	۱. مواد اولیه موردنیاز برای گذران زندگی در روستا، به سهولت از طریق شهر و مراکز مهم تهیه و ارسال می‌شود.	شکویی (۱۳۸۵)
	۲. بازارهای پولی و مالی	۲. مشاغل جدیدی از طریق شهرهای نزدیک به روستا ایجاد و شرایط حمل‌ونقل با سهولت فراهم شده است.	
	۳. قیمت و هزینه زندگی	۳. افزایش مسکن در شهرها، قیمت املاک در روستا را نیز افزایش داده است.	
اجتماعی	۴. شرایط جمعیتی و نیروی انسانی	۴. ثروت در سطح شهر و روستا با توجه به شرایط و امکانات به‌طور مساوات توزیع شده است.	رضوانی (۱۳۹۲)
	۵. سرمایه‌های اجتماعی	۵. به علت شهرنشینی و شرایط روز زندگی، تولیدات کشاورزی کمتر موردتوجه قرار می‌گیرد.	
	۶. بهداشت و درمان و حمایت‌های اجتماعی	۶. میزان تولیدات کشاورزی با حمایت‌هایی که از سوی شهر و امکاناتش فراهم می‌شود، افزایش داشته است.	
		۱. ارتباط میان شهر و روستا به‌خوبی برقرار می‌شود و تلاش می‌شود در مراسماًها و گردهمایی‌هایی که در یک محل برگزار می‌شود، با یکدیگر همکاری مناسبی انجام شود.	
		۲. تغییرات جمعیتی در سال‌های اخیر به علت مهاجرت به شهرها تغییر کرده است.	
		۳. روند خروج از روستا در سال‌های اخیر بسیار رشد داشته است.	
		۴. به علت اتفاقات و ضعف درآمدی، در سال‌های اخیر مهاجرت به شهرها به‌مراتب افزایش داشته است.	

جدول ۴-ب. مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به تاب‌آوری روستا

مؤلفه	شاخص	گویه‌ها	منبع

- Ellen Banzhaf
- Adam-Hernández and Harteisen
- Ingirige & Russell
- Martinelli

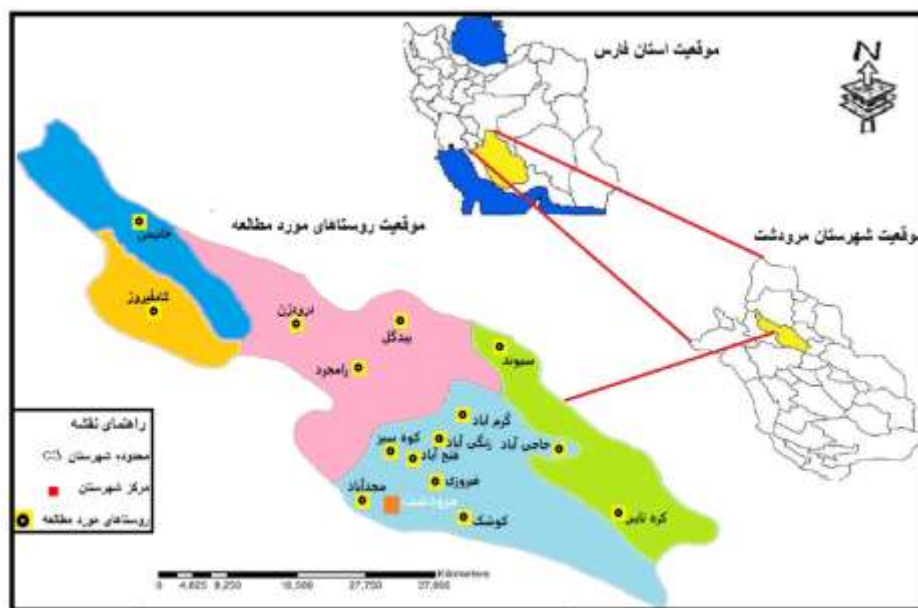
۱. اقوام زیادی در شهر و روستا با یکدیگر زندگی کرده و مراودات زیادی با یکدیگر دارند. ۲. اختلافات فرهنگی در شهر و روستا طی سال‌های اخیر کمتر شده است. ۳. اعتقادات فرهنگی در سال‌های اخیر میان مردم شهر و روستا بسیار به یکدیگر نزدیک شده است. ۴. مردم شهر و روستا با مشارکت یکدیگر در مراسمات مذهبی و عقیدتی شرکت می‌کنند. ۵. گردهمایی‌های مذهبی و مراسمات آیینی در مکانی واحد برگزار می‌شود که همگی در آن شرکت می‌کنند.	۶. فرهنگ و ارتباطات جمعی	فرهنگی
۱. ساخت‌وساز شهرنشینان تأثیرات مخربی را بر منابع طبیعی در روستا گذاشته است. ۲. بافت زیست‌محیطی در سطح شهر روستا بر اساس تصمیمات شهری دستخوش تغییرات زیادی قرار گرفته است. ۳. بسیاری از زمین‌های کشاورزی در سطح روستا به علت گسترش ساخت‌وساز تغییر کاربری داده شده‌اند. ۴. بافت جنگلی روستا به علت ساخت‌وساز بی‌رویه شهری با مشکلات زیادی همراه گشته است. ۵. فعالیت‌های توسعه‌ای شهرنشینان باعث افزایش سطح آلودگی در روستا شده است.	۸. اراضی و ساختمان ۹. بهداشت محیطی و کیفیت بصری ۱۰. زیرساخت‌ها و امکانات عمومی ۱۱. شریان‌های حیاتی	زیست‌محیطی
۱. مسئولین شهری اقداماتی را به‌منظور سهولت ارتباط میان شهر و روستا انجام می‌دهند. ۲. بودجه خصوصی از سوی سیاست‌گذاران دولتی و شهری به‌منظور توسعه روستاها لحاظ می‌شود. ۳. سیاست‌های اعلامی از سوی دولت در راستای بهبود شرایط زندگی در روستا تعبیه می‌شود. ۴. روستاییان و شهری‌ها در تلاش هستند تا در شهر و روستا سرمایه‌گذاری مطلوبی را انجام دهند.	۱۲. نهادهای و مؤسسات	نهادی

خفرک علیا، رحمت، کامفیروز جنوبی، خرم مکان، رامجرد ۱، نقش‌رستم، کناره، رودبال، مجدآباد و محمدآباد) است. براساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، جمعیت دهستان‌های شهرستان مرودشت بالغ بر ۱۵۶۷۱۱ نفر شامل ۸۰۶۳۶ نفر مرد و ۷۶۰۷۵ نفر زن می‌باشد و در مجموع دارای ۲۲۰۹۲ خانوار و ۳۰۰ آبادی دارای سکنه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شهرستان مرودشت با استقرار در شمال استان فارس و با گستردگی وسیعی در حدود ۳۶۵۶ کیلومترمربع در موقعیت جغرافیایی ۴۴° ۵۱' تا ۳۰° ۵۹' طول شرقی و ۲۹° ۱۵' تا ۳۰° ۵۹' عرض شمالی در ارتفاع ۱۶۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. این شهرستان از لحاظ جمعیت دومین شهرستان استان فارس محسوب می‌شود و سهم آن از مجموع تعداد بخش، شهر و دهستان در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۵ (۳۲/۵ درصد)، ۷ (۸/۶ درصد) و ۱۵ (۹۱/۶ درصد) بوده است. همچنین سهم شهرستان از تعداد روستاهای دارای سکنه در استان ۳۰۰ مورد (۲۲/۷ درصد) و از روستاهای خالی از سکنه ۲۷۱ مورد (۴۳/۶ درصد) ثبت شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شهرستان مرودشت به دلیل موقعیت استراتژیک واقع در مسیر بین‌المللی اتوبان تهران- شیراز و اتصال به شبکه سراسری ریلی و شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک به‌عنوان قطب کشاورزی در تولیدات گندم جو و صیفی‌جات شناخته می‌شود. طی خشک‌سالی ۲۰ سال اخیر به دلیل انباشت تجهیزات و امکانات معیشتی- رفاهی در مرکز شهرستان، کمبود یا نبود نسبی امکانات تولیدی و رفاهی و خدماتی در برخی از شهرها و روستاهای شهرستان مشاهده شده است.

محدوده جغرافیایی مورد مطالعه

شهرستان مرودشت به‌عنوان دومین شهرستان پرجمعیت استان فارس در فاصله ۴۰ کیلومتری شمال شیراز واقع شده است. در سال ۱۳۱۲ با احداث کارخانه قند در دشت مرودشت و ایجاد فضاها و فرصت‌های شغلی ناشی از آن پایه‌های اولیه شهرستان مرودشت بنا شد. هجوم کشاورزان و استقرا عشایر کوچنده قبل از اصلاحات ارضی (دهه بیست)، اصلاحات ارضی (دهه چهل)، در کنار میراث جهانی تخت جمشید، تأسیس شهرداری رسمی جهت برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله (عجمی، ۱۳۴۸: ۲۴)، احداث سد درودزن، احداث کارخانه پتروشیمی در ۵ کیلومتری کارخانه قند (مرودشت)، همچنین احداث واحدهای صنعتی چون مجموعه کارخانه‌ها محسن آزمایش، مجتمع کشتارگاه گوشت استان فارس (دهه پنجاه)، به‌عنوان نقاط عطف و تحولات شهرستان مرودشت شناخته می‌شوند. وسعت قابل توجه و پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل ویژه در منطقه، باعث شد تا در سال ۱۳۵۷ به‌عنوان شهرستان مستقل در تقسیمات کشوری تثبیت شود (طرح تفصیلی، ۱۳۸۲، ۳۴). با رونق تجارت در این شهرستان (۷۳٪ رشد بین سال‌های ۷۵ تا ۹۵) جمعیت این شهرستان به ۳۲۳۴۳۴ نفر و مساحت ۴۶۴۹ کیلومترمربع افزایش یافت (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۹۹). شهرستان مرودشت به دلیل واقع شدن در مسیر اتوبان تهران شیراز و همچنین اتصال به شبکه سراسری ریلی و موقعیت و شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک به‌عنوان قطب کشاورزی در تولیدات گندم و صیفی‌جات شناخته می‌شود. این شهرستان در نزدیکی مرکز استان (شهر شیراز) قرار دارد و با مرکزیت شهر مرودشت دارای ۵ بخش (درودزن، سیدان، کامفیروز، کر، مرکزی) و ۱۵ دهستان (کامفیروز شمالی، گرمه، درودزن، رامجرد ۲، ابرج،

شکل ۲. نقشه موقعیت استان فارس، شهرستان مرودشت و روستاهای مورد مطالعه

یافته‌ها

آمار توصیفی پاسخگویان

بوده‌اند. همچنین ۴۳/۳۰ درصد افراد دارای تحصیلات لیسانس، ۷۴/۲۷ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای منزل شخصی، ۲۱/۷۸ درصد دارای خانه‌های اجاره‌ای بوده و ۴ درصد نیز وضعیت مسکن خود را مشخص نکرده‌اند. آمار توصیفی وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد بررسی در جدول ۵ درج شده است.

نتایج به دست آمده نشان داد که از تعداد ۳۸۱ نمونه ۸۹/۲۳ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۸۴/۵۱ درصد آن‌ها متأهل بودند، همچنین سن ۴۴ درصد پاسخ‌دهندگان بین ۳۵ تا ۴۰ سال

جدول ۵. وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد مطالعه شهرستان مرودشت

نام روستا	اقتصادی	اجتماعی	فرهنگی	کالبدی زیست‌محیطی	نهادی	میانگین کلی
درودزن	۳/۰۶	۳/۱۶	۳	۳/۳۴	۳/۱۱	۳/۱
خانمین	۲/۲۶	۲/۴۱	۲/۳۴	۲/۸۵	۲/۴۹	۲/۵
رامجردی	۳/۱۹	۳/۳۷	۳/۰۸	۳/۴۹	۳	۳/۲
بیدگل	۲/۶۱	۲/۸۸	۲/۷۹	۲/۹۱	۲/۳۹	۲/۷۲
کره تاوی	۲/۲۷	۲/۳۷	۲/۱۹	۲/۴۹	۲/۳۷	۲/۳
کامفیروز	۳/۶	۳/۸	۳/۳۸	۳/۸۹	۳/۲۷	۳/۵۹
کوه سبز	۳/۴۸	۳/۶۴	۳/۲۸	۳/۶۷	۳/۲	۳/۵
حاجی‌آباد	۳/۰۸	۳/۰۲	۳/۰۱	۳/۱	۳	۳
فتح‌آبادسقلی	۳/۸۹	۴/۱	۴/۱۱	۴/۲۹	۳/۸	۴
مجدآباد	۳/۳۴	۳/۷	۳/۵	۳/۷۵	۳/۲۶	۳/۶
گرم‌آباد	۲/۷۶	۲/۹۵	۲/۸۵	۳	۲/۷۷	۲/۹
فیروزی	۳/۶۷	۳/۸۹	۳/۵۴	۳/۹۵	۳/۷	۳/۸
کوشک	۳/۷۶	۳/۹	۳/۸۴	۴/۱۵	۲/۶۷	۳/۹
زنگی‌آباد	۳/۹۵	۴/۲۱	۳/۷۷	۴/۳۵	۳/۶۴	۳/۹۸
سیوند	۲/۸	۲/۸۴	۲/۷۲	۲/۹۵	۲/۸۱	۲/۸۲
جمع	۳/۱۸	۳/۳۵	۳/۱۶	۳/۴۸	۳/۱۰	۳/۲۶

نام نویسنده مسئول و همکاران: ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

آمار استنباطی نتایج پژوهش

زیست‌محیطی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج آزمون به شرح جدول ۶ است.

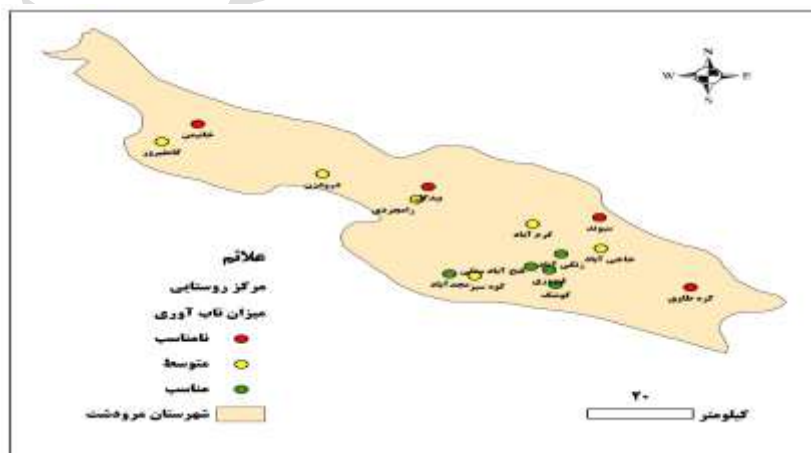
برای بررسی آمار استنباطی وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد بررسی با توجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی-

جدول ۶. مقادیر آزمون T تک نمونه‌ای برای روستاهای مختلف در منطقه مورد مطالعه

روستا	تعداد	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪
درودزن	۱۷	۳,۰۸	۱۶	۰/۰۰۳	۳,۱	۰,۱	۰/۳۰۵
خانیمین	۲۷	-۲/۷۳	۲۶	۰/۰۰۰	۲,۵	۰,۵-	-۱/۲۴۸
رامجرودی	۲۱	۳,۹۸	۲۰	۰/۰۰۱	۳,۲	۰,۲	۰/۴۶۷
بیدگل	۹	-۱/۹۹	۸	۰/۰۰۱	۲,۷۲	۰,۲۸-	-۰/۴۳۷
کره تاوی	۱۰	-۲/۲۱۹	۹	۰/۰۰۰	۲,۳	۰,۷-	-۱/۱۶۴
کامفیروز	۳۲	۶,۶۳	۳۱	۰/۰۰۰	۳,۵۹	۰,۵۹	۰/۱۴۶
کوه سبز	۲۳	۶,۵۷	۲۲	۰/۰۰۰	۳,۵	۰,۵	۰/۱۲۴
حاجی آباد	۱۵	۱/۲۴۱	۱۴	۰/۱۱۴	۳	۰	-۰/۱۳۴
فتح آبادسفلی	۴۱	۷,۱۶	۴۰	۰/۰۰۰	۴	۱	۰/۵۴۷
مجدآباد	۲۶	۴/۷۹	۲۵	۰/۰۰۰	۳,۶	۰,۶	۰/۴۰۹
گرم آباد	۲۷	-۳/۹۱	۲۶	۰/۰۰۰	۲,۹	۰,۱-	-۰/۱۱۳
فیروزی	۲۸	۶/۹۵	۲۷	۰/۰۰۰	۳,۸	۰,۸	۰/۷۹۸
کوشک	۳۲	۷/۰۶	۳۱	۰/۰۰۰	۳,۹	۰,۹	۰/۸۶۴
زنگی آباد	۳۹	۷/۱۸	۳۸	۰/۰۰۰	۳,۹۸	۰,۹۸	۰/۷۰۷
سیوند	۳۴	-۲,۱۷	۳۳	۰/۰۰۱	۲,۸۲	۰,۱۸-	-۰/۱۸۷

متوسط و روستاهای سیوند، کره تاوی، بیدگل و خانیمین در گروه تاب‌آوری نامناسب قرار دارند. شکل ۳ نقشه پراکندگی روستاهای مورد مطالعه به لحاظ سطح تاب‌آوری را نشان می‌دهد.

براساس نتایج جدول ۶، روستاها در سه گروه با تاب‌آوری مناسب، متوسط و نامناسب گروه‌بندی شده‌اند. بدین ترتیب، روستاهای فتح آبادسفلی، فیروزی، زنگی‌آباد، کوشک و مجدآباد در گروه با تاب‌آوری مناسب، روستاهای کوه سبز، حاجی‌آباد، رامجرودی، گرم‌آباد، کامفیروز و درودزن در گروه با تاب‌آوری

شکل ۳. نقشه پراکندگی و وضعیت روستاهای مورد مطالعه به لحاظ سطح تاب‌آوری

برای بررسی معناداری میانگین شاخص‌ها در ابعاد اقتصادی،

اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی و نهادی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد (جدول ۷).

جدول ۷. آزمون T تک نمونه‌ای برای ابعاد مختلف تاب‌آوری در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه

ابعاد	میانگین	آماره T	درجه آزادی	فاصله اطمینان		سطح معناداری	وضعیت
				کرن پایین	کرن بالا		
اقتصادی	۳/۱۸	۱/۷۹۴	۲۸۰	-۰/۰۴۹	۰/۴۱۳	۰/۰۵۶	متوسط
اجتماعی	۳/۳۵	۶/۸۴۷	۲۸۰	۰/۳۷۹	۰/۳۷۹	۰/۰۰۱	مطلوب
فرهنگی	۳/۱۶	۱/۶۴۸	۲۸۰	-۰/۰۵۴	۰/۳۰۷	۰/۰۶۷	متوسط
کالبدی زیست‌محیطی	۳/۴۸	۷/۶۱۴	۲۸۰	۰/۱۶۴	۰/۴۶۷	۰/۰۰۰	مطلوب
نهادی	۳/۱	۱/۶۲۴	۲۸۰	-۰/۰۶۴	۰/۳۴۸	۰/۲۱۴	متوسط

بنابراین، نتایج در دو بعد مذکور، مطلوب ارزیابی می‌شود. همچنین حد بالا و پایین هر دو مثبت بوده و تأییدکننده این ادعا است. یافته‌ها در خصوص بعد فرهنگی و نهادی نیز نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده به ترتیب برابر با ۱/۶۴۸ و ۱/۶۲۴ و معناداری آن به ترتیب برابر با ۰/۰۶۷ و ۰/۲۱۴ است. این نتایج حاکی از این است که با توجه به میانگین شاخص‌های فرهنگی و نهادی (۳/۱۶ و ۳/۱)، وضعیت این شاخص‌ها در کل منطقه در حد متوسط قرار دارد. شکل شماره ۴ وضعیت پنج شاخص مذکور را در قالب شکل نمایش داده است.

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود در بعد اقتصادی مقدار T به دست آمده برابر با ۱/۷۹۴ و معناداری آن ۰/۰۵۶ است. این نتایج با توجه به میانگین شاخص اقتصادی (۳/۱۸)، حاکی از این است که وضعیت این شاخص در کل منطقه در حد متوسط قرار دارد. یافته‌ها در مورد ابعاد اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی نشان می‌دهد که مقدار T به دست آمده به ترتیب برابر با ۶/۸۴۷ و ۷/۶۱۴ است و معناداری برای بعد اجتماعی برابر با ۰/۰۰۱ و بعد کالبدی برابر ۰/۰۰۰ است. با توجه به میانگین شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی (۳/۴۸ و ۳/۳۵) حاصل شده و بیشتر از حد مطلوب مورد آزمون (۳) است.

شکل ۴. وضعیت پنج شاخص اقتصادی، نهادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی

(وتزل و همکاران^۱، ۲۰۰۹). طبق جدول ۸ جهت برازش مدل از سه معیار R^2 و Q^2 و GOF استفاده شده است: معیار R^2 یا ضریب تعیین نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد. چپ‌سره مقدار ۰/۱۹، ۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط

تحلیل تحولات ایجاد شده بر تاب‌آوری

برای بررسی تأثیر یا عدم تأثیر تحولات ایجاد شده فی‌مابین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان به روش زیر اقدام شد.

برای بررسی برازش در یک مدل کلی تنها یک معیار به نام GOF استفاده شد. سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، ۰/۳۶ به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است

نام نویسنده مسئول و همکاران: ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

و قوی R^2 معرفی می‌کند که در این مدل ضریب تعیین برابر با ۰/۹۴۹ برآورد شده که از نوع قوی است. در صورتی که مقدار Q^2 در مورد یک سازه درون‌زا صفر و یا کمتر از صفر شود، نشان از آن دارد که روابط بین سازه‌های دیگر مدل و آن سازه درون‌زا به‌خوبی تبیین نشده است و در نتیجه مدل احتیاج به اصلاح دارد. در مورد شدت قدرت

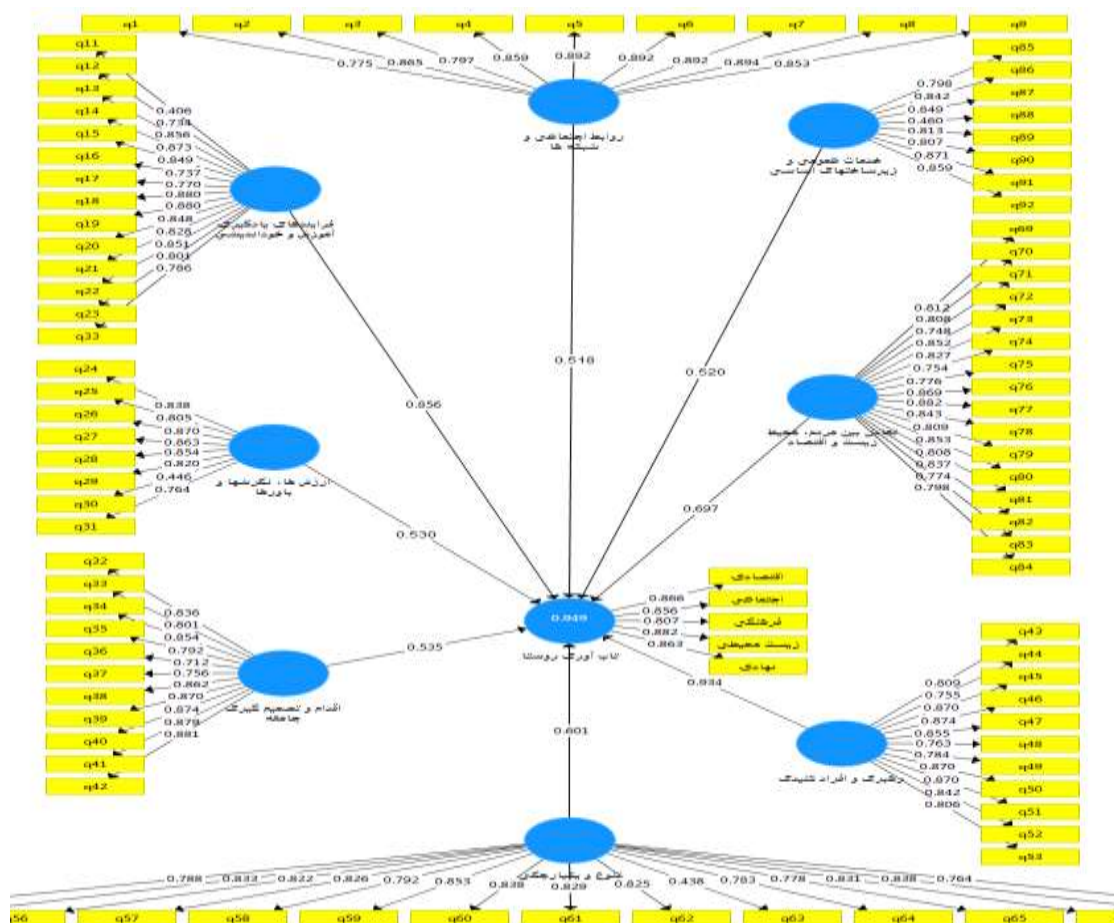
پیش‌بینی مدل در مورد سازه‌های درون‌زا، سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را تعیین نموده‌اند. در این مدل معیار Q^2 برابر با ۰/۶۵۱ برآورد شده که از نوع قوی می‌باشد. همچنین در این مدل ضریب تعیین برابر با ۰/۶۱۷ برآورد شده که نشان از برازش کلی قوی دارد (جدول ۸).

جدول ۸. آزمون گوف با ضریب تعیین و کیفیت پیش‌بینی کنندگی

شاخص‌های نیکویی برازش	مقادیر شاخص‌ها	دامنه موردقبول	نتیجه
ضریب تعیین R^2	۰/۹۴۹	(۰/۱۹، ۰/۳۳ و بالاتر از ۰/۶۷)	نتیجه
شاخص Q^2	۰/۶۵۱	(۰/۰۲، ۰/۱۵ و بالاتر از ۰/۳۵)	تأیید مدل
شاخص GOF	۰/۶۱۷	(۰/۰۱، ۰/۲۵ و بالاتر از ۰/۳۶)	نتیجه

شکل ۵ که با استفاده از نرم‌افزار اسمارت PLS به دست آمده است، ضریب استاندارد که این ضرایب در واقع نشان‌دهنده ضرایب مسیر یا بارهای عاملی بین متغیرها و سؤالات مربوطه (متغیرهای پنهان و مشاهده‌پذیر) می‌باشند و نشان می‌دهد که بین متغیرهای مورد بررسی و شاخص‌های مربوطه چه میزان شدت تأثیر وجود دارد. ضریب مسیر رابطه علی، در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط اجتماعی و شبکه‌ها ۰/۵۱۸، فرایند یادگیری، آموزش

و خودارزشی ۰/۸۵۶، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۰/۵۳۰، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۰/۵۳۵، رهبری و افراد کلیدی ۰/۹۳۴، تنوع و یکپارچگی، تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد ۰/۶۹۷، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی ۰/۵۲۰ و تاب‌آوری روستایی برابر با ۰/۶۰۱ می‌باشد.

شکل ۵. مدل ساختاری به همراه ضرایب استاندارد برای تاب‌آوری روستایی

نگرش‌ها و باورها ۰/۵۳۰، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۰/۵۳۵، رهبری و افراد کلیدی ۰/۹۳۴، تنوع و یکپارچگی ۰/۶۰۱، تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد ۰/۶۹۷، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی و تاب‌آوری روستایی ۰/۵۲۰ (جدول ۹).

به دلیل داشتن آماره T (با توجه به مدل شکل ۶) روابط اجتماعی و شبکه‌ها برابر با ۲/۲۲۷، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۴/۳۹۸، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۲/۷۰۱، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۳/۶۶۹، رهبری و افراد کلیدی ۳/۵۷۶، تنوع و یکپارچگی ۳/۱۲۶، تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد ۳/۵۱۶ و خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی و تاب‌آوری روستایی ۲/۶۷۲ شده است که بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تحولات ایجاد شده فی‌مابین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان تأثیر داشته است.

شکل ۶ مدل نتیجه این آزمون را در حالت آماره T جهت نشان دادن معناداری این مسیر نشان می‌دهد. این شکل که با استفاده از نرم‌افزار اسمارت PLS به دست آمده است، آماره T پیشنهاد شده بین متغیرها را نشان می‌دهد. آماره T (با توجه به مدل شکل ۵) برابر روابط اجتماعی و شبکه‌ها ۲/۲۲۷، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۴/۳۹۸، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۲/۷۰۱، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۳/۶۶۹، رهبری و افراد کلیدی ۳/۵۷۶، تنوع و یکپارچگی، تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد ۳/۵۱۶، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی ۲/۶۷۲ و تاب‌آوری روستایی برابر با ۳/۱۲۶ است.

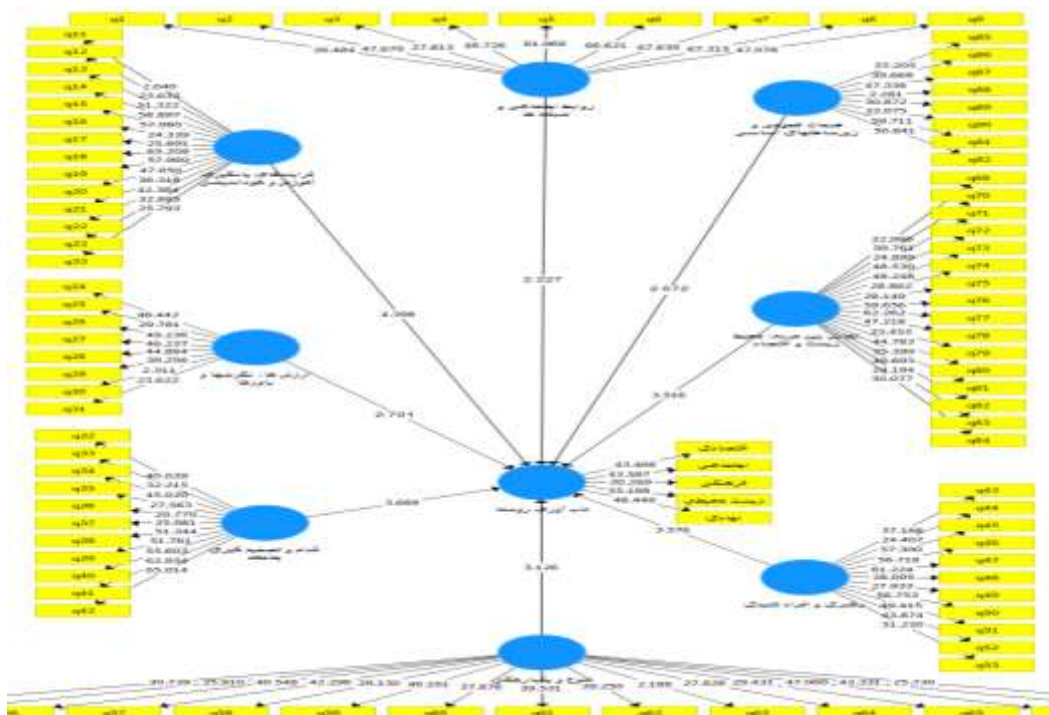
جدول ۹ نتایج آزمون تحلیل مسیر را نشان می‌دهد. ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای مورد بررسی به شرح زیر به دست آمده است: روابط اجتماعی و شبکه‌ها ۰/۶۱۸، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۰/۸۵۶، ارزش‌ها،

جدول ۹. نتایج آزمون تحلیل مسیر

مسیر	ضریب مسیر	معناداری T	نتیجه آزمون
روابط اجتماعی و شبکه‌ها	۰/۶۱۸	۲/۲۲۷	تأثیر معنادار تحولات
فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی	۰/۸۵۶	۴/۳۹۸	ایجاد شده فی‌مابین
ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها	۰/۵۳۰	۲/۷۰۱	شهر و روستا بر

نام نویسنده مسئول و همکاران: ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

مسیر	ضریب مسیر	معناداری T	نتیجه آزمون
اقدام و تصمیم‌گیری جامعه	تاب‌آوری روستایی	۰/۵۳۵	تاب‌آوری روستایی در
رهبری و افراد کلیدی	تاب‌آوری روستایی	۰/۹۳۴	سطح شهرستان
تنوع و یکپارچگی	تاب‌آوری روستایی	۰/۶۰۱	
تبادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد	تاب‌آوری روستایی	۰/۶۹۷	
خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی	تاب‌آوری روستایی	۰/۵۲۰	

شکل ۶. مدل ساختاری به همراه اعداد معناداری برای تاب‌آوری روستایی

در جدول ۱۰ نتیجه برازش مدل با استفاده از سه معیار R^2 و Q^2 و GOF نشان شده است. در این مدل ضریب تعیین یا معیار R^2 برابر با ۰/۷۸۸ و معیار Q^2 برابر با ۰/۶۳۲ برآورد شده که از نوع قوی است. همچنین در این مدل مقدار GOF برابر با ۰/۶۳۱ برآورد شده که نشان از برازش کلی قوی دارد.

تحلیل ابعاد تأثیر تحولات ایجاد شده بر تاب‌آوری

برای بررسی ابعاد تحولات ایجاد شده فی‌مابین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان با در نظر گرفتن ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، فرهنگی، به روش زیر اقدام شد.

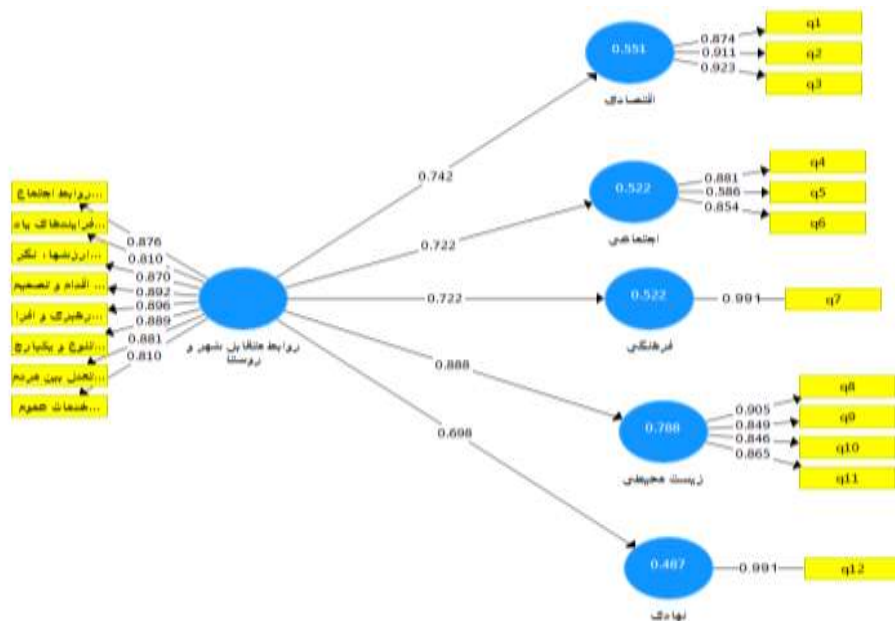
جدول ۱۰. شاخص‌های نیکویی برازش مدل

شاخص‌های نیکویی برازش	مقادیر شاخص‌ها	دامنه موردقبول	نتیجه
ضریب تعیین R^2	۰/۷۸۸	(۰/۱۹، ۰/۳۳ و بالاتر از ۰/۶۷)	تأیید مدل
شاخص Q^2	۰/۶۳۲	(۰/۰۲، ۰/۱۵ و بالاتر از ۰/۳۵)	
شاخص GOF	۰/۶۳۱	(۰/۰۱، ۰/۲۵ و بالاتر از ۰/۳۶)	

و مشاهده‌پذیر می‌باشند و نشان می‌دهد که بین متغیرهای مکنون و شاخص‌های مربوطه چه میزان شدت تأثیر وجود دارد. ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی برابر

شکل ۷ که با استفاده از نرم‌افزار اسمارت PLS به دست آمده است، ضرایب استاندارد را برای روابط متقابل شهری و روستایی نشان می‌دهد. این ضرایب در واقع نشان‌دهنده ضرایب مسیر یا بارهای عاملی بین متغیرها و سؤالات مربوطه و متغیرهای پنهان

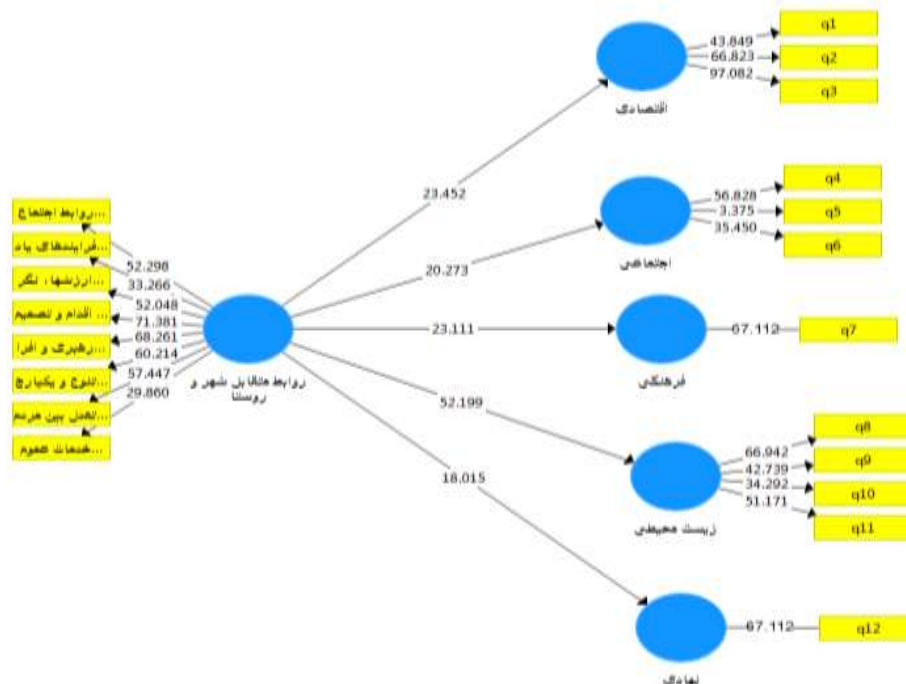
با ۰/۷۴۲، اجتماعی و فرهنگی ۰/۷۲۲، زیست‌محیطی ۰/۸۸۸ و نهادی ۰/۶۹۸ با تاب‌آوری روستایی است.

شکل ۷. مدل ساختاری به همراه ضرایب استاندارد برای روابط متقابل شهری و روستایی

متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۸۸۸ بر بعد زیست‌محیطی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد. نهایتاً روابط متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۶۹۸ بر بعد نهادی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد.

با جزئیات بیشتر می‌توان گفت که روابط متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۷۴۲ بر بعد اقتصادی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا ضریب مسیر یا شدت تأثیری برابر با ۰/۷۲۲ هم بر بعد اجتماعی و هم بر بعد فرهنگی تاب‌آوری دارد که شدت تأثیر بالایی را نشان می‌دهد. علاوه بر این روابط

شکل ۸. مدل ساختاری به همراه اعداد معناداری

با توجه به مدل شکل ۸ و جدول ۱۱ آماره T، روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی برابر با ۲۳/۴۵۲، اجتماعی ۲۰/۲۷۳، فرهنگی ۲۳/۱۱۱، زیست‌محیطی ۵۲/۱۹۹ و نهادی ۱۸/۰۱۵ بر تاب‌آوری روستایی تأثیرگذار است. نتیجه آزمون

نشان می‌دهد که این روابط در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و نهادی بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر معناداری گذاشته است.

جدول ۱۱. نتایج آزمون تحلیل مسیر روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

مسیر	ضریب مسیر	معناداری T	نتیجه آزمون
روابط متقابل شهر و روستا (اقتصادی)	۰/۷۴۲	۲۳/۴۵۲	تأثیر معنادار روابط متقابل
روابط متقابل شهر و روستا (اجتماعی)	۰/۷۲۲	۲۰/۲۷۳	شهری و روستایی در ابعاد
روابط متقابل شهر و روستا (فرهنگی)	۰/۷۲۲	۲۳/۱۱۱	اقتصادی، اجتماعی،
روابط متقابل شهر و روستا (زیست‌محیطی)	۰/۸۸۸	۵۲/۱۹۹	فرهنگی، زیست‌محیطی و
روابط متقابل شهر و روستا (نهادی)	۰/۶۹۸	۱۸/۰۱۵	نهادی، بر تاب‌آوری روستایی

این نتایج نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا در بعد زیست‌محیطی دارای آماره T بالاتر است و در عین حال مقدار این آماره از مقدار ۱/۹۶ بالاتر می‌باشد و نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا بر بعد زیست‌محیطی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد اقتصادی دارای آماره T برابر با ۲۳/۴۵۲ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار ۱/۹۶ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد روابط متقابل شهر و روستا بر بعد اقتصادی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد فرهنگی دارای آماره T برابر با ۲۳/۱۱۱ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار ۱/۹۶ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد روابط متقابل شهر و روستا بر بعد فرهنگی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد اجتماعی دارای آماره T برابر با ۲۰/۲۷۳ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار ۱/۹۶ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا بر بعد اجتماعی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. همچنین روابط متقابل شهر و روستا در بعد نهادی دارای آماره T برابر با ۱۸/۰۱۵ می‌باشد و در عین حال مقدار این آماره از مقدار ۱/۹۶ بالاتر می‌باشد که نشان می‌دهد که روابط متقابل شهر و روستا بر بعد نهادی تاب‌آوری تأثیر معناداری دارد. در کل با توجه به مقدار آماره T بزرگ‌تر از ۱/۹۶ در همه مؤلفه‌ها، می‌توان تأیید کرد که روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی، فرهنگی و نهادی بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر معناداری دارد.

در برنامه‌ریزی به‌منظور تأثیرگذاری شهر بر روستا و روستا بر شهر، لازم است که بر روی مواردی تأکید داشت که ضمن برقراری رابطه بین شهر و روستا، موجب توسعه هریک از آنها شود. آنچه در این رابطه قابل‌ذکر است، اهمیت شهرها به‌عنوان مراکز خدمات و بازار تولیدات کشاورزی است، چرا که در این شرایط شهرها از طریق انتقال مازاد کشاورزی، جابجایی ناپایدار نیروی انسانی و نیروی کار و عرضه کالاهای مصرفی با حوزه نفوذ خود ارتباط برقرار می‌کنند که ممکن است مفید و مثبت باشد یا منفی باشد و به سیر قهقراپی حوزه‌های روستایی منجر شود. در این صورت اثرات آن در قالب افزایش یا کاهش قیمت زمین و مسکن، قطعه‌قطعه شدن اراضی، تغییرات در مالکیت زمین‌ها، انحراف از مشاغل کشاورزی به سمت کارهای خدماتی، اختلاط اقوام و تغییر در چشم‌اندازهای روستایی امری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود و در روند این‌گونه تغییرات، شکل، الگو و حتی ماهیت فضای روستایی دگرگون می‌شود و کوشش برای حفظ فضاهای روستایی به همان صورت و با همان ویژگی‌های همیشگی و قبلی منطقی به نظر نمی‌رسد. در این میان نکته حائز اهمیت آن است که تغییر و مصرف فضا به‌درستی و به صورت عقلایی صورت پذیرد (صحنه و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۳-۱۲۲). نتایج تحقیق نشان داد که ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط اجتماعی و شبکه‌ها با تاب‌آوری روستایی برابر با ۰/۶۱۸، فرایند یادگیری، آموزش و خودارزشی ۰/۹۳۴، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورها ۰/۵۳۰، اقدام و تصمیم‌گیری جامعه ۰/۵۳۵، رهبری و افراد کلیدی ۰/۹۳۴، تنوع و یکپارچگی ۰/۶۰۱، تعادل بین مردم، محیط‌زیست و اقتصاد ۰/۶۹۷، خدمات عمومی و زیرساخت‌های اساسی ۰/۵۲۰ می‌باشد. به دلیل داشتن آماره T به ترتیب برابر با ۲/۲۲۷، ۴/۳۹۸، ۲/۷۰۱، ۳/۶۶۹، ۳/۵۷۶، ۳/۱۲۶، ۳/۵۱۶ و

بحث و نتیجه‌گیری

غذایی و نیازهای جمعیت شهری در زمینه انرژی و ... ارتباط مستمر دونقطه شهری و روستایی را الزامی می‌سازد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که روابط متقابل شهری و روستایی و تحولات ایجاد شده در این زمینه، در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، فرهنگی و نهادی بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان مرودشت تأثیر گذاشته است و هرگونه اقدامی برای آن‌ها باید در رابطه با یکدیگر صورت گیرد. در این زمینه نتایج نشان داد که ضریب مسیر رابطه علی در قالب مدل اعداد معناداری بین متغیرهای روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد اقتصادی برابر با 0.742 ، اجتماعی 0.722 ، فرهنگی 0.722 ، زیست‌محیطی 0.888 و نهادی 0.698 بر تاب‌آوری روستایی تأثیرگذار می‌باشد. آماره T (با توجه به مدل شکل ۸) برای ابعاد اقتصادی برابر با $23/452$ ، اجتماعی $20/273$ ، فرهنگی $23/111$ ، زیست‌محیطی $52/199$ و نهادی $18/015$ می‌باشد که همگی بیشتر از $1/96$ است. بنابراین تأثیر معنادار روابط متقابل شهری و روستایی در ابعاد فوق بر تاب‌آوری روستایی منطقه مورد مطالعه تأیید می‌شود. نتایج پژوهش حاضر با پودینه و همکاران (۱۳۹۸)، کهنه پوشی و محمدی (۱۳۹۸)، کاظمی (۱۳۹۸)، بذرافشان و همکاران (۱۳۹۹)، محمدی و راستگونیژاد (۱۳۹۷)، ژودان لین و همکاران (۲۰۲۲)، همسو می‌باشد.

یافته‌ها حاکی از این است که تاب‌آوری روستایی با حضور سرمایه اجتماعی، یادگیری و سازگاری مؤثر، نوآوری اجتماعی و رهبری در طول فرایند همکاری حمایت می‌شود. این مطالعه از این جهت دارای نوآوری می‌باشد که می‌تواند در سطح منطقه، تحت تأثیر تعاملات بخشی و جریانات فضایی در شهر و روستا، قادر به تقویت یا تضعیف تاب‌آوری باشد؛ خصوصاً نواحی روستایی که به‌عنوان نماد آسیب‌پذیری و عرصه‌ای که با بحران‌ها و تحولات متعدد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، طبیعی و همچنین اختلال و فروپاشی نظام معیشتی و سطح کیفی پایین زندگی ناشی از فضای غیرقابل زیست و... روبرو بوده است و از طرفی با توجه به وضعیت مورفولوژیکی، اقلیمی و سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی، آسیب‌پذیری و تاب‌آوری متفاوتی در برابر تحولات و تغییرات ایجاد شده خواهند داشت.

راهکارها

در نگرش ناحیه‌ای به برنامه‌ریزی شهری و روستایی براساس سطح تکامل سکونتگاه‌های انسانی و با توجه به اینکه ظرفیت تاب‌آوری جوامع شهری و روستایی در برابر مخاطرات متفاوت

۲/۶۷۲ است که بیشتر از $1/96$ می‌باشد. بنابراین تأثیر معنادار تحولات ایجاد شده فی‌مابین شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی در سطح شهرستان تأیید می‌شود. یافته‌های پژوهش با نتایج مطالعات الن بانزاف و همکاران (۲۰۲۲)، چنچن شی و همکاران (۲۰۲۲)، همسویی دارد.

نتایج حاکی از این است که قیمت مسکن، تنوع شغلی، گرایش به ساخت مسکن شهری، جذب مهاجران نیز جزو تغییرات روستایی و شهری است. تغییرات فوق نشان می‌دهند که گسترش رابطه شهر با روستا سبب افزایش قابل‌توجهی در قیمت مسکن شده است و تهیه مسکن برای بخش قابل‌توجهی از مردم مشکل شده است. همچنین ارتباط مزبور سبب افزایش تنوع شغلی شده و درآمدهای مردم به غیر از کشاورزی به منابع درآمدی دیگری همچون کارهای خدماتی وابسته شده است. از نظر کالبدی با مساکنی روبه‌رو هستیم که دیگر بافت سنتی و روستایی سابق را نداشته و به صورت امروزی با استفاده از مصالح مقاوم‌تر تهیه شده است. حتی مشاهدات میدانی نشان می‌دهند که نمای سنگ و مرمر که جنبه تزئینی دارد در ساختمان مساکن روستایی استفاده می‌شود. همچنین فرایند مهاجرت نیز افزایش قابل‌توجهی یافته است و نتایج نشان می‌دهند که حتی در بین افرادی که موفق به مهاجرت نشده‌اند، تمایل به زندگی شهری و مهاجرت به شهر وجود دارد. گسترش روابط شهر و روستا سبب شده است تا اختلافات اقتصادی و اجتماعی مردم روستایی زیاد شده و جامعه از نظر اقتصادی به طبقات متعددی (از مرفه تا فقیر) تقسیم شود. همچنین مشکل دیگر در ورود برخی افراد جدید از شهر به روستا برای امرار معاش و تجارت است که سبب شده تا بافت یکسان فرهنگی منطقه تغییر یابد و گروه‌های قومیتی مختلف به شکل مختلط در کنار هم زندگی کنند. با وجودی که این مسئله در ظاهر می‌تواند باعث ارتباطات فرهنگی مناسبی شود، اما در منطقه مزبور سبب شده تا اختلافات فرهنگی گسترده‌ای پدید آید و حتی مواردی از درگیری‌های قومیتی دیده شده است. همچنین می‌توان گفت شهرها در کشورهای در حال توسعه به‌شدت به نواحی روستایی پیرامونی خود وابسته هستند، به‌ویژه اینکه اکثریت جمعیت آن‌ها هنوز روستایی است و روابط متقابل با نواحی روستایی برای آن‌ها بسیار مهم است. ماهیت و اهمیت نسبی این روابط هم در طول زمان و هم در فضاها پیوسته در حال تغییر است و بیشتر با جریان‌ها و حرکات پیچیده جمعیت، کالاها، منابع مالی، ایده‌ها و اطلاعات مشخص می‌شوند. پایداری نواحی شهری و روستایی مرتبط با یکدیگر است و پایداری محیطی یا اقتصادی جمعیت روستایی و یا امنیت

- ایجاد تعادل در توزیع منابع و امکانات رفاهی معیشتی در همه سطوح سلسله‌مراتبی ناحیه،
- ایجاد بازارهایی با مقیاس محلی و ناحیه‌ای برای ارائه مازاد تولیدات روستاهای ناحیه؛
- بهبود شبکه‌سازی سیستم و افزایش کیفیت فرایندهای دموکراتیک و ایجاد مشارکت واقعی؛
- تلاش در جهت فعالیت اقتصادی پویا، احساس تعلق قوی، فرصت‌های شغلی پایدار، خدمات بهداشتی و امکانات تفریحی؛
- اهمیت دادن به حداقل سطح زیرساخت‌ها از قبیل خدمات عمومی اساسی، ارتباطات فیزیکی و زیرساخت دیجیتالی کار آمد.

سپاسگزاری

از کلیه استان و پاسخگویان عزیز و ساکنین نواحی روستایی شهرستان مرودشت که با دقت فراوان و صبر و شکیبایی مثال‌زدنی به پرسش‌های مطرح شده پاسخ داده و کمال همکاری را با نویسندگان داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.

- است، نمی‌توان استراتژی یکسانی برای آن‌ها ارائه داد و برای هریک از آن‌ها باید با توجه به شاخص‌ها و ظرفیت‌های محلی، راهبرد متناسبی اتخاذ شود. در اینجا فقط چند راهکار عملیاتی ارائه می‌شود:
- شناسایی قابلیت‌ها و توانایی‌های شهر مرودشت جهت ایفای کارکردهای اقتصادی – اجتماعی و خدماتی؛
- افزایش نقش‌پذیری کانون‌های مراکز روستایی؛
- توانمندسازی خانوارها برای مقابله با مخاطرات و تقویت توانمندی‌های جوامع روستایی؛
- سرمایه‌گذاری فرهنگی – آموزشی در روستاهای شهرستان به‌منظور افزایش سطح دانش و فرهنگ روستائیان؛
- تقسیم‌کار مناسب با تکیه بر استعدادها، قابلیت‌های طبیعی و انسانی، فعالیت‌های کشاورزی و صنایع تبدیلی در روستاها؛
- حفاظت از اراضی طبیعی و تخریب نکردن آن‌ها و تنوع زیست‌محیطی؛

References

- Adam-Hernández, A., & Harteisen, U. (2020). A Proposed Framework for Rural Resilience–How can peripheral village communities in Europe shape change?. *AGER. Revista de Estudios sobre Despoblación y Desarrollo Rural*, (28), 7-42.
- Adger, W.N. (2007). Social and ecological resilience: Are they related? *Progress in Human Geography*, 24(3), 347-364.
- Afrakhteh, H. (2001). Urban-Rural Interaction (a Case Study of Iranshahr). *Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University*, 16(2), 49-73. (In persian)
- Ainuddin, S., & Routray, J.K. 2012) Community resilience framework for an earthquake prone area in Baluchistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2(1), 52-36.
- Ajami, I. (1969). Sixty: A research in rural sociology, Tehran. (In persian)
- Allan, P., & Bryant, M. (2010, March). The critical role of open space in earthquake recovery: a case study. In *EN: Proceedings of the 2010 NZSEE Conference (2010, Nueva Zelandia)* (pp. 1-10).
- Almedom, A. M. (2005). Resilience, hardiness, sense of coherence, and posttraumatic growth: all paths leading to “light at the end of the tunnel”? *Journal of loss and trauma*, 10(3), 253-265.
- Anthopoulou, T., Kaberis, N., & Petrou, M. A. (2017). Aspect and Experiences of Crisis in Rural Greece. Narratives of Rural Resilience. *Journal of Rural Studies*, 52(2017), 1-11.
- Arouri, M., Nguyen, C., & Youssef, A. B. (2015). Natural disasters, household welfare, and resilience: evidence from rural Vietnam. *World development*, 70, 59-77.
- Ayling, J. (2009). Criminal organizations and resilience. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 37(4), 182-196.
- Ayyub, B. M. (2014). Systems resilience for multihazard environments: Definition, metrics, and valuation for decision making. *Risk analysis*, 34(2), 340-355.
- Banzhaf, E., Anderson, S., Grandin, G., Hardiman, R., Jensen, A., Jones, L., ... & Zandersen, M. (2022). Urban-rural dependencies and opportunities to design nature-based solutions for resilience in Europe and China. *Land*, 11(4), 480.

- Berke, P. R., & Campanella, T. J. (2006). Planning for postdisaster resiliency. *The ANNALS of the american academy of political and social science*, 604(1), 192-207.
- Catalano, D., Chan, F., Wilson, L., Chiu, C. Y., & Muller, V. R. (2011). The buffering effect of resilience on depression among individuals with spinal cord injury: a structural equation model. *Rehabilitation psychology*, 56(3), 200.
- Chelleri, L., Waters, J. J., Olazabal, M., & Minucci, G. (2015). Resilience trade-offs: addressing multiple scales and temporal aspects of urban resilience. *Environment and Urbanization*, 27(1), 181-198.
- Cox, R. S., & Hamlen, M. (2015). Community disaster resilience and the rural resilience index. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 220-237.
- Cradock-Henry, N. A., Fountain, J., & Buelow, F. (2018). Transformations for resilient rural futures: The case of Kaikōura, Aotearoa-New Zealand. *Sustainability*, 10(6), 1952.
- Cutter, S. L., Ash, K. D., & Emrich, C. T. (2016). Urban-rural differences in disaster resilience. *Annals of the American Association of Geographers*, 106(6), 1236-1252.
- Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., & Webb, J. (2008). A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. *Global environmental change*, 18(4), 598-606.
- Davoudi, S. (2002). Urban-rural relationships: An introduction and brief history. *Built environment*.
- Detailed presentation Shahrستان Marudasht, (1382). (In persian)
- Dunford, M., Gao, B., & Li, W. (2020). Who, where and why? Characterizing China's rural population and residual rural poverty. *Area Development and Policy*, 5(1), 89-118.
- Fallahi, A., & Jalali, T. (2013). Resilient Reconstruction from the Urban Design Point of View, After 2003 Bam Earthquake. *Memari-va-Shahrsazi (Honar-ha-ye-ziba)*, 18(3), 5-16. (In persian)
- Farzad Behtash, M.R., Keynejhad, M.A., Pirbabaei, M.T., & Asgary, A. (2014). Evaluation and Analysis of Dimensions and Components of Tabriz Metropolis Resiliency. *Honar - ha - ye - ziba Memari - va - shahrsazi*, 18(3), 33-42. (In persian)
- Gasparini, P., Manfredi, G., & Asperone, D. (2016). *Resilience And Sustainability Against Natural Disasters (A Challenge For Future Cities)*, Translated By H. Hataminejad And M. Nosrati Heshi. Tehran: Arad Book Publishing. (In persian)
- Harteisen, U., & Eigner-Thiel, S. (2017). Lebensqualität und Dorfentwicklung. Eine Fallstudie aus Niedersachsen. *Raumforschung und Raumordnung-Spatial Research and Planning*, 75(2), 157-170.
- Heijman, W., Hagelaar, G., & van der Heide, M. (2019). Rural resilience as a new development concept. *EU Bioeconomy Economics and Policies: Volume II*, 195-211.
- Ingirige, M. J. B., & Russell, R. C. (2015). Investigating SME resilience to flooding: the Braunton report.
- Javadinejad, S., Dara, R., & Jafary, F. (2021). Analysis and prioritization the effective factors on increasing farmers resilience under climate change and drought. *Agricultural research*, 10, 497-513.
- Kazemi, N. (2019). Developing Earthquake Resiliency Scenarios based on Rural-Urban Linkages (Case Study: Shemiranat, Damavand and Firouzkoh). *Housing And Rural Environment*, 38(166), 137-152. (In Persian)
- Keikha, Z., Bazrafshan, J., Ghanbari, S., & Keikha, A. (2020). Analysis of resilience of Sistan rural communities against environmental hazards. *Journal of Natural Environment Hazards*, 9(23), 1-18. (In Persian)
- Kulig, J & Hanson, L. (1996). Discussion and expansion of the concept of resiliency: Summary of a think tank. Lethbridge, AB: University of Lethbridge, *Regional Centre for Health Promotion and Community Studies*.

- Li, Y. (2023). A systematic review of rural resilience. *China Agricultural Economic Review*, 15(1), 66-77.
- Li, Y., Song, C., & Huang, H. (2021). Rural resilience in China and key restriction factor detection. *Sustainability*, 13(3), 1080.
- Li, Y., Westlund, H., Zheng, X., & Liu, Y. (2016). Bottom-up initiatives and revival in the face of rural decline: Case studies from China and Sweden. *Journal of Rural Studies*, 47, 506-513.
- Lin, X., Zhu, H., & Yin, D. (2022). Enhancing Rural Resilience in a Tea Town of China: Exploring Tea Farmers' Knowledge Production for Tea Planting, Tea Processing and Tea Tasting. *Land*, 11(4), 583.
- Liu, Y., Liu, Y., Chen, Y., & Long, H. (2010). The process and driving forces of rural hollowing in China under rapid urbanization. *Journal of Geographical Sciences*, 20, 876-888.
- Lynch, K. (2007). Interrelationships between city and village in developing countries Translated by Mohammad Reza Rezvani and Davood Sheikhi., Tehran: Pavam Publications.
- Madani, F., & Parast, M. M. (2021). An integrated approach to organizational resilience: A quality perspective. *International Journal of Quality & Reliability Management*, (ahead-of-print).
- Maguire, B., & Hagan, P. (2007). Disasters and communities: Understanding social resilience. *Australian Journal of Emergency Management*, The, 22(2), 16-20.
- Malekan, A., Dadvarkhani, F., & darban astane, A. (2021). Drought Management in Rural Areas With Emphasis on Resilience Approach, Studied in Kangavar city. *Human Geography Research*, 53(2), 717-732. (In persian)
- Martinelli, D., Cimellaro, G. P., Terzic, V., & Mahin, S. (2014). Analysis of economic resiliency of communities affected by natural disasters: the bay area case study. *Procedia Economics and Finance*, 18, 959-968.
- McManus, P., Walmsley, J., Argent, N., Baum, S., Bourke, L., Martin, J., ... & Sorensen, T. (2012). Rural Community and Rural Resilience: What is important to farmers in keeping their country towns alive?. *Journal of Rural Studies*, 28(1), 20-29.
- Mirzaee Ghalee, F., Kalantary, B., Molaei Qelichi, M., & Azmo, A. (2013). Analysis of Rural and Urban Mutual Relationships in the Amount of Development of the Villages of Homeh Rural District in Harsin County. *Housing and Rural Environment*, 32(143), 89-100. (In persian)
- Mohammadi Dehcheshmeh, M., Zeidi Monfared, M., & Sadeghi Hasanvand F. (2016) The Role Of Small Cities In Rural Development (Case Study: Noorabad Delfan, Mokhtar Abad Villages). 2nd National Conference On Geography And Planning, Architecture And Urban Planning. (In persian)
- Mohammadi, S., & Kohnaposhi, O. (2019). An Analysis On the Level of Resilience Changes of Rural Settlements Turning into Towns (Case Study: BardehRsheh and Owraman in Kurdistan Province. *MJSP*, 23(2), 51-95. (In persian)
- Mohammadi, S., & Manouchehri, S. (2017). Explanation of the Concept of Improvement with Emphasis on Rural Areas. 1st Conference on New Ideas and Technologies in Geographical Sciences, Zanjan, Department of Geography of Zanjan University. (In persian)
- Mohammadi, S., & Rastgonejad, S. B. (2019). Investigating the changes of Resilience of Rural Households for Two Periods of Residence in the City and Migration to Villages (Case Study: Rural Dezli of Sarvabad county). *Geography*, 16(59), 161-177. (In Persian)
- Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American journal of community psychology*, 41, 127-150.

- Paton, D. (2006). Critical incident stress risk in police officers: Managing resilience and vulnerability. *Traumatology*, 12(3), 198-206.
- Poodineh, M., Yadegarifar, F., & Rashidi, S. (2019). Investigating the Level of Endurance in Urban and Rural Communities against Natural Hazards: A Case Study of the City of Zahedan. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 7(1), 179-203. (In persian)
- Putnam, R. (2000) Social Capital: Measurement And Consequences Kennedy School Of Government, *Harvard University*. [Http://Www.Oecd.Org/Cer/Obj I](http://Www.Oecd.Org/Cer/Obj I)
- Rafieeian, M., Rezaei, M.R., Asgari, A., Parhizkar, A., & Shayan, S.. (2012). Conceptual Explanation of Resilience and Creation of Its Indicator in the Community Base Disaster Management. *Spatial Planning (Modares Human sciences)*, 15(4), 19-41. (In persian)
- Ramezanzadeh Lasboei, M., & Badri, S.A. (2014). Socio-Economic Structures, Resilience of Rural Areas Residents in Natural Disasters with emphasis Floods (Sard Abrod & Cheshmeh kileh Tourism Basin). *Geography*, 12(40), 109-131. (In persian)
- Ravazzolli, E., & Hoffmann, C. (2020). Fostering rural urban relationships to enhance more resilient and just communities. *Sustainable Cities and Communities, Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals*; Leal Filho, W., Azul, AM, Brandli, L., Özuyar, PG, Wall, T., Eds.
- Raven, P. H., Berg, L. R., & Hassenzahl, D. M. (2012). *Environment*. John Wiley & Sons.
- Rezaei, M.R., Rafieian, M., & Hosseini, S.M. (2016). Measurement and Evaluation of Physical Resilience of Urban Communities Against Earthquake (Case Study: Tehran Neighborhoods). *Human Geography Research Quarterly*, 47(4), 609-623. (In persian)
- Rezvani, A.A. (2003). *The Relationship Between City And Rural Areas*. Tehran: Makan Press. (In persian)
- Rezvani, A.A. (2013). *Interaction between city and village, with emphasis on Iran*. Tehran: Payame Noor University Press. (In persian)
- Roberts, E., Anderson, B. A., Skerratt, S., & Farrington, J. (2017). A review of the rural-digital policy agenda from a community resilience perspective. *Journal of Rural Studies*, 54, 372-385.
- Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters, *Disaster Prevention and Management*, 13, 307-314.
- Sadeghloo, T., & Sojasi Qidari, H. (2015). Survey Relationship Between Rural Settlement Livability and Rural Resilience in Front of Natural Disaster in Rural Areas of Mravehtapeh and Palizan County. *Emergency Management*, 3(2), 37-44. (In Persian)
- Saeedi, A. (2010). *Principles of Rural Geography*. The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Islamic Sciences and the Humanities (SAMT), 12th Edition, 38. (In persian)
- Sahneh, B., Sadin, H., Neshat, A., & Talkhabi, H. R. (2017). The Effects of City-Rural Relations On Economic And Social Developments In Rural Areas of Azadshahr. *Journal of Space Economics And Rural Development*, 6(3), 138-121. (In persian)
- Sajasi Gheydari, H., & Yarahmadi, M. (2020). Analysis Of Villagers' Resilience Against Economic Crisis Caused By Sanctions Case: Villages Of Binalood City. *Space Economy & Rural Development*, 9(32), 199-226. (In persian)
- Salmani Moghadam, M., Amir Ahmadi, A. & Kavian, F (2014) Investigating the Role of Land Use Planning In Improving Seismic Resilience of Urban Communities (Case Study: Sabzevar City). *Arid Regions of Geographic Studies*, 5(17), 17-34. (In Persian)
- Sasanpour, F., Ahangari, N., & Hajinejad, S. (2017). Evaluation Of The Urban Resilience Against Natural Hazards In 12 Region of Tehran Metropolis. *Journal of Spatial Analysis Environmental Hazarts*, 4(3), 85-98. (In persian)

- Shakoei, H. (2006). *A New Perspective in Urban Geography*. Tehran: The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Islamic Sciences and the Humanities (SAMT). (In persian)
- Shamsoddini, A., Shakoor, A., Rezaei, M.R., & Panahi, L. (2011). Geographical Analysis Of Rural-Urban Interactions Between Marvdasht County And Its Surrounding Villages. *Environmental Based Territorial Planning (Amayesh)*, 4(12), 79-100. (In Persian)
- Shayan, H., Sojasi Qeydari, H., & Jafari, F. (2021). Identify and Analyze the Factors Affecting the Formation of Rural Floating Population (Case Study: Tebadkan Rural District on the Outskirts of Mashhad Metropolis). *Journal of Rural Research*, 12(2), 290-312. (In persian)
- Shi, C., Zhu, X., Wu, H., & Li, Z. (2022). Urbanization Impact on Regional Sustainable Development: Through the Lens of Urban-Rural Resilience. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(22), 15407.
- Statistical Center of Iran. (2016). Population and housing census of Marvdasht city. (In persian)
- Sultanzadeh, H. (a, 1986) Introduction to the history of the city and urbanization in Iran. *Journal of Cultural Keyhan*, 35, 4-24. (In persian)
- Sultanzadeh, H. (b, 1986). An Introduction to the History of the City and Urbanization in Iran. Tehran: Nanshr Abi. (In persian)
- Taleshi, M. & Seyed Akhlaghi, S. J. (2019). Role of livelihood Diversity In Rural Households Resilience Against Drought Risk (Case study: Hablehroud Basin), *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 26(2), 459-473. (In persian)
- Tanner, T., Lewis, D., Wrathall, D., Bronen, R., Cradock-Henry, N., Huq, S., ... & Thomalla, F. (2015). Livelihood resilience in the face of climate change. *Nature Climate Change*, 5(1), 23-26.
- Tilio, L., Murgante, B., Di Trani, F., Vona, M., & Masi, A. (2011). Resilient city and seismic risk: A spatial multicriteria approach. In *Computational Science and Its Applications-ICCSA 2011: International Conference, Santander, Spain, June 20-23, 2011. Proceedings, Part I 11* (pp. 410-422). Springer Berlin Heidelberg.
- Wetzels, M., Odekerken-Schröder, G., & Van Oppen, C. (2009). Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. *MIS quarterly*, 177-195.
- Williams, J. M., Chu, V., ... & Law, W. W. (2021). Building Rural Resilience. *Revitalising Rural Communities*, 39-81.
- Winderl, T. (2014). Disaster resilience measurements: Stocktaking of ongoing efforts in developing systems for measuring resilience.
- Zhou, L., Srinath P., Janaka, J. & Onaopepo, A. (2014). The Implication of Hyogo Framework for Action for Disaster Resilience Education, *Procedia Economics and Finance*, 18, 576 - 583.
- Zonneveld, W., & Stead, D. (2007). European territorial cooperation and the concept of urban-rural relationships. *Planning, Practice & Research*, 22(3), 439-453.

افراخته، حسین (۱۳۸۰). روابط متقابل شهر و روستا (مطالعه موردی ایران‌شهر). *علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۱۶(۲)، ۴۹-۷۳.

پودینه، محمدرضا؛ یادگاری‌فر، فاطمه و رشیدی، سعیده (۱۳۹۸). بررسی و سنجش میزان تفاوت تاب‌آوری جوامع شهری و روستایی در برابر مخاطرات طبیعی مطالعه موردی شهرستان زاهدان. *کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی*، ۷(۱)، ۱۷۹-۲۰۳.

رضایی، محمدرضا؛ رفیعیان، مجتبی و حسینی، سید مصطفی (۱۳۹۴). سنجش و ارزیابی میزان تاب‌آوری کالبدی اجتماع‌های شهری در برابر زلزله؛ مطالعه موردی: محله‌های شهر تهران. *مجله جغرافیای انسانی*، ۴۷(۴)، ۶۲۳-۶۰۹.

رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۲). *رابطه شهر و روستا*. تهران: نشر ماکان.

رضوانی، علی اصغر (۱۳۹۲). *روابط متقابل شهر و روستا، با تأکید بر ایران*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال دوازده، شماره ۳، پیاپی ۲۵، زمستان ۱۴۰۰

- رفعیان، مجتبی؛ رضایی، محمدرضا؛ عسگری، علی؛ پرهیزکار، اکبر و شایان، سیاوش (۱۳۹۰). تبیین مفهومی تاب‌آوری و شاخص‌سازی آن در مدیریت سوانح اجتماع محور (CBDM). *برنامه‌ریزی و آمایش فضا (مدرس علوم انسانی)*، ۱۵(۴)، ۴۱-۱۹.
- رمضان‌زاده لسبویی، مهدی، و بدری، سیدعلی. (۱۳۹۳). تبیین ساختارهای اجتماعی - اقتصادی تاب‌آوری جوامع محلی در برابر بلایای طبیعی با تاکید بر سیلاب مطالعه موردی: حوضه‌های گردشگری چشمه کیله تنکابن و سردآبرود کلاردشت. *مجله جغرافیا*، ۱۲(۴۰)، ۱۰۹-۱۳۱.
- ساسان‌پور، فرزانه؛ آهنگری، نوید و حاجی نژاد، صادق. (۱۳۹۶). ارزیابی تاب‌آوری منطقه ۱۲ کلان‌شهر تهران در برابر مخاطرات طبیعی. *تحلیل فضایی مخاطرات محیطی*، ۴(۳)، ۸۵-۹۸.
- سجاسی قیداری، حمدالله و یاراحمدی، میترا (۱۳۹۹). تحلیل تاب‌آوری روستاییان در برابر بحران اقتصادی ناشی از تحریم‌ها مورد: روستاهای شهرستان بینالود. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۹(۳۲)، ۱۹۹-۲۲۶.
- سعیدی، عباس (۱۳۸۹). *مبانی جغرافیای روستایی*، سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و انسانی (سمت)، چاپ دوازدهم.
- سلطان‌زاده، حسین (الف)، ۱۳۶۵. *مقدمه‌ای بر تاریخ شهر و شهرنشینی در ایران*. مجله: کیهان فرهنگی، ۳۵، ۴-۲۴.
- سلطان‌زاده، حسین (ب)، ۱۳۶۵. *مقدمه‌ای بر تاریخ شهر و شهرنشینی در ایران*. تهران: نشر آبی.
- سلمانی مقدم، محمد؛ امیر احمدی، ابوالقاسم و کاویان، فرزانه (۱۳۹۳). بررسی نقش برنامه‌ریزی کاربری اراضی در بهبود تاب‌آوری لرزه‌ای جوامع شهری (نمونه موردی شهر سبزوار). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۵(۱۷)، ۳۴-۱۷.
- شایان، حمید؛ جعفری، فهیمه و باتقوی سرابی، هما (۱۳۹۹). شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر در ارتقاء تاب‌آوری سکونتگاه‌های روستایی در برابر مخاطرات محیطی (مطالعه موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان فریمان)، *جغرافیا و مخاطرات محیطی*، ۳۳، ۸۵-۱۱۵.
- شکویی، حسین (۱۳۸۵). *دیدگاه نو در جغرافیای شهری*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم اسلامی و انسانی (سمت).
- شمس‌الدینی، علی؛ شکور، علی؛ رضایی، محمدرضا و پناهی، لیل (۱۳۹۰). تحلیلی جغرافیایی بر جریانات متقابل روستایی-شهری: مطالعه موردی: مرودشت و روستاهای پیرامونی. *فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط*، ۴(۱۲)، ۷۹-۱۰۰.
- صادقلو، طاهره و سجاسی قیداری، حمدالله (۱۳۹۳). بررسی رابطه‌ی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی بر تاب‌آوری روستاییان در برابر مخاطرات طبیعی نواحی روستایی دهستان مراوه تپه و پالیزان. *نشریه مدیریت بحران*، ۳(۲)، ۳۷-۴۴.
- صحنه، بهمن؛ سادین، حسین؛ نشاط، عبدالحمید و تلخابی، حمیدرضا (۱۳۹۶). اثرات روابط شهر و روستا بر تحولات اقتصادی و اجتماعی روستاهای شهرستان آزادشهر. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۶(۳)، ۱۳۸-۱۲۱.
- طالشی، مصطفی، و سید اخلاقی، سیدجعفر. (۱۳۹۸). بررسی نقش تنوع معیشتی در تاب‌آوری خانوارهای روستایی حوزه آبخیز حبله رود در مواجهه با خشک‌سالی. *تحقیقات مرتع و بیابان ایران*، ۲۶(۲)، ۴۵۹-۴۷۳.
- طرح تفصیلی شهرستان مرودشت، ۱۳۸۲.
- عجمی، اسماعیل (۱۳۴۸). *شش‌دانگی: پژوهشی در زمینه جامعه‌شناسی روستایی*. تهران.
- فرزاد بهتاش، محمدرضا؛ کی‌نژاد، محمدعلی؛ پیربای، محمدتقی و عسگری، علی (۱۳۹۲). ارزیابی و تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های تاب‌آوری کلان‌شهر تبریز. *نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی*، ۱۸(۳)، ۴۲-۳۳.
- فلاحی، علیرضا و جلالی، تارا (۱۳۹۲). بازسازی تاب‌آور از دیدگاه طراحی شهری، پس از زلزله ۱۳۸۲ بم. *معماری و شهرسازی (هنرهای زیبا)*، ۱۸(۳)، ۵-۱۶.
- کاظمی نسرين (۱۳۹۸). تدوین سناریوهای تاب‌آوری در برابر زلزله بر مبنای پیوندهای روستایی-شهری (مطالعه موردی: شهرستان‌های شمیرانات، دماوند و فیروزکوه). *مسکن و محیط روستا*، ۳۸(۱۶۶)، ۱۳۷-۱۵۲.
- کیخا، زهرا؛ بذرافشان، جواد؛ قنبری، سیروس و کیخا، عالمه (۱۳۹۹). تحلیل میزان تاب‌آوری اجتماعات روستایی سیستان در برابر مخاطرات محیطی. *مخاطرات محیط طبیعی*، ۹(۲۳)، ۱-۱۸.
- گاسپارینی، پائولو؛ مانفردی، گاتانو و اسپروونه، دومینیکو (۱۳۹۵). *تاب‌آوری و پایداری در مقابل بلایای طبیعی (چالشی برای شهرهای آینده*. ترجمه: حسین حاتمی‌نژاد و مرتضی نصرتی هشی، تهران: انتشارات آراد کتاب.
- لینچ، کنت (۲۰۰۷). *روابط متقابل شهر و روستا در کشورهای در حال توسعه*. ترجمه محمدرضا رضوانی و داوود شیخی، تهران: انتشارات پیام.
- محمدی ده چشمه، مصطفی؛ زیدی منفرد، محمد و صادقی حسنوند، فاطمه (۱۳۹۵). نقش شهرهای کوچک در توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهر نورآباد دلفان، روستاهای مختار آباد). *دومین کنفرانس ملی جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی نوین*.
- محمدی، سعدی و راستگون‌نژاد، سید بختیار (۱۳۹۷). بررسی تغییرات تاب‌آوری معیشتی خانوارهای روستایی در دو دوره سکونت در شهر و مهاجرت به روستاها مطالعه موردی دهستان دزلی شهرستان سروآباد، *مجله جغرافیا*، ۱۶(۵۹)، ۱۶۱-۱۷۷.
- محمدی، سعدی و کهنه‌پوشی امید (۱۳۹۸). تحلیلی بر تغییرات سطح تاب‌آوری سکونتگاه‌های روستایی تبدیل‌شده به شهر (مطالعه موردی: روستاهای برده‌رشته و اورامان در استان کردستان). *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۲۳(۲)، ۵۱-۹۵.

نام نویسنده مسئول و همکاران: ارزیابی اثرات روابط متقابل شهر و روستا بر تاب‌آوری روستایی

محمدی، سعدی و منوچهری، سوران (۱۳۹۶). تبیین مفهوم تاب‌آوری با تأکید بر نواحی روستایی. *اولین همایش اندیشه‌ها و فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی، زنجان، گروه جغرافیای دانشگاه زنجان*.
مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). سرشماری نفوس و مسکن شهرستان مرودشت.
ملکان، احمد؛ دادورخانی، فزیه و دربان آستانه، علیرضا (۱۴۰۰). مدیریت خشک‌سالی در نواحی روستایی با تأکید بر رویکرد تاب‌آوری (مورد مطالعه: شهرستان کنگاور). *پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی*، ۵۳(۲)، ۷۱۷-۷۳۲.
میرزایی قلعه، فرزاد؛ کلانتری، بهرنگ؛ مولایی قلیچی، محمد، و عزمی، آئیژ (۱۳۹۲). تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در میزان توسعه یافتگی روستاهای دهستان حومه. *شهرستان هرسین. مسکن و محیط روستا*، ۳۲ (۱۴۳)، ۸۹-۱۰۰.

آماده به انتشار